

ÉRTEKEZÉSEK

A NYELV- ÉS SZÉPTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

KIADJA A MAGYAR TUD. AKADEÉMIA.

AZ I. OSZTÁLY RENDELETÉBŐL

SZERKESZTI

GYULAI PÁL

OSZTÁLYTITKÁR.

XVII. KÖTET. 3. SZÁM.

A PERZSA NÉPDAL.

IRTA

Dⁿ KÉGL SÁNDOR.

Ára 45 kr.

BUDAPEST.

1899.

Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből.

- I. k.** I. Solon adótörvényéről. *Tel'fy Ivántól.* Ára 10 kr. — II. Adalékok az attikai törvénykönyvhöz *Tel'fy Ivántól.* 10 kr. — III. A legújabb magyar Szentírásról. *Tárkányi J. Bélától.* 20 kr. — IV. A Nibelungének keletkezéséről és gyanítható szerzőjéről. *Szász Károlytól.* 10 kr. — V. Tudománybeli hátramaradásunk okai, s ezek tekintetéből Akademiánk feladása. *Toldy Ferencztől.* — VI. A keleti török nyelvről. *Vámbery Ármintól.* 10 kr. — VII. Geleji Katona István főleg mint nyelvész. *Imre Sándortól.* 30 kr. — VIII. A magyar egyházak szertartásos énekei a XVI. és XVII. században. *Bartalus Istvántól.* Hangjegyekkel. 60 kr. — IX. Adalékok a régiebb magyar irodalom történetéhez. (1. Sztárai Mihálynak eddig ismeretlen szindarabjai. 1550—59. — 2. Egy népirodalmi emlék 1550—75-ből. 3. Baldi Magyar olasz Szótárkája 1583-ból. — 4. Báthory István országbíró mint író. 60 kr. — 5. Szenczi Molnár Albert 1574—1633). *Toldy Ferencztől.* — X. A magyar bővített mondat. *Brassai Sámuel*től. 20 kr. — XI. Jelentés a felső-ausztriai kolostoroknak Magyarországot illető kézirati- és nyomtatványairól. *Bartalus Istvántól.* 20 kr. (1867—1869.)
- II. k.** I. A Konstantinápolyból legújabbán érkezett négy Corvin-codexről. *Mátray Gábor* l. tagtól. 10 kr. — II. A tragikai felfogásról. Székfoglaló. *Szász Károly* r. tagtól 20 kr. — III. Adalékok a magyar szóalkotás kérdéséhez. *Joannovits Gy.* l. tagtól 20 kr. — IV. Adalékok a magyar rokonértelmű szók értelmezéséhez. *Finály Henrik* l. tagtól. 20 kr. — V. Solomos Dénes költeményei és a hétszigeti görög népnyelv. *Tel'fy Iván* lev. tagtól. 20 kr. — VI. Q. Horatius satirái (Ethikai tanulmány). Székfoglaló. *Zichy Antal* l. tagtól. 20 kr. — VII. Újabb adalékok a régiebb magyar irodalom történetéhez (I. Magyar Pál XIII. századbéli kanonista. II. Margit kir. hercegnő, mint ethikai író. III. Baldi Bernardin magyar-olasz szótárkája 1582-ből. Második közlés IV. Egy XVI. századbéli növénytani névtár XVII. és XVIII. századbéli párhuzamokkal. V. Akadémiai eszme Magyarországon Bessenyei előtt) *Toldy Ferencz* r. tagtól. 40 kr. — VIII. A sémi magánhangzókról és megjelölésök módjairól. *Gr. Kuun Géza* lev. tagtól. 20 kr. — IX. Magyar szófejtetések. *Szilády Áron* l. tagtól. 10 kr. — X. A latin nyelv és dialektusai. Székfoglaló. *Szenássy Sándor* l. tagtól. 30 kr. — XI. A defferekről. *Szilády Áron* lev. tagtól. 20 kr. — XII. Emlékbeszéd Árvay Gergely felett. *Szvorényi Józseftől.* 10 kr. (1869—1872.)
- III. k.** I. Commentator commentatus, Tarlózatok Horatius satiráinak magyarázóí után. *Brassai Sámuel* r. tagtól. 40 kr. — II. Apáczai Cséri János Barczai Akos fejedelemhez benyújtott terve a magyar hazában felállítandó első tudományoz egyetem ügyében. *Szabó Károly* r. tagtól 10 krajczár. — III. Emlékbeszéd Bitniz Lajos felett. *Szabó Imre* t. tagtól. 10 kr. — IV. Az első magyar társadalmi regény. Székfoglaló *Vadnai Károly* l. tagtól. 20 kr. — V. Emlékbeszéd Engel József felett. *Finály Henrik* l. tagtól 10 kr. — VI. A finn költészetéről, tekintettel a magyar ösköltészetre. *Barna Ferdinand* l. tagtól. 40 kr. — VII. Emlékbeszéd Schleicher Ágost, külső l. tag felett. *Riedl Szende* l. tagtól. 10 kr. — VIII. A nemzetiségi kérdés az araboknál. *Dr. Goldziher Ignác*tól. 30 kr. — IX. Emlékbeszéd Grimm Jakab felett. *Riedl Szende* l. tagtól 10 kr. — X. Adalékok Krim történetéhez. *Gr. Kuun Géza* l. tagtól. 20 kr. — XI. Van-e elfogadható alapja az ik-es igék külön ragozásának. *Riedl Szende* lev. tagtól 20 kr. (1872—1873.)
- IV. k.** I. szám. Paraleipomena kai diorthoumena. A mit nem mondtak s a mit rosszul mondtak a commentatorok Virgilius Aeneise II-ik könyvére, különös tekintettel a magyarra. *Brassai Sámuel* r. tagtól 40 kr. — II. szám. Bálinth Gábor jelentése Oroszország- és Ázsiában tett utazásáról és nyelvészeti tanulmányairól. Melléklet öt khálymik dana hangjegye. 20 kr. — III. szám. A classica philológiának és az összehasonlító árja nyelvtudománynak mivelése hazánkban. Székfoglaló *Bartal Antal* l. tagtól 40 kr. — IV. szám. A határozott és határozatlan mondatról. *Barna Ferdinand* l. tagtól 20 kr. — V. szám. Jelentés a m. t. Akadémia könyvtára számára keletre hozott könyvekről, tekintettel a nyomdai viszonyokra keleten. *Dr. Goldziher Ignác*tól. 20 kr. — VI. szám. Jelentések: I. Az orientalistáknak Londonban tartott nemzetközi gyűléséről. *Hunfalvy Pál* r. tagtól. — II. A németországi philologok és tanfériak 1874-ben Innsbruckban tartott gyűléséről. *Budenz József* r. tagtól. 15 kr. — VII. szám. Az új szókról. *Fogarasi János* r. tagtól. 15 kr. — VIII. szám. Az új magyar orthologia. *Toldy Ferencz* r. tagtól. 15 kr. — IX. szám. Az ik-es igékről. *Barna Ferdinand* l. tagtól. 15 kr. — X. szám. A nyelvújításról. *Szarvas Gábor* l. tagtól. 1875. 15 kr. (1873—1875.)
- V. k.** I. szám. Nyelvészkeelő hajlamok a magyar népnél. *Barna Ferdinand* lev. tagtól. 25 kr. — II. sz. A neo- és palaeologia ügyében. *Brassai Sámuel* r. tagtól. 30 kr. — III. szám. A hangsulyról a magyar nyelvben. *Barna Ferdinand* lev. tagtól. 30 kr. — IV. szám. Brassai és a nyelvújítás. *Ballagi Mór* r. tagtól. 15 kr. —

A
PERZSA NÉPDAL.

IRTA

D^Ń KÉGL SÁNDOR.

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

1899.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

A perzsa népdal.

(Olvastatott a M. Tud. Akadémia I. osztályának 1899. január 2-án tartott ülésében.)

A keleti népköltészet csak újabb időben lett kutatás tárgya Európában. Eleinte a nyelven és a szépirodalmon kívül csak a keleti történelem és tudományos irodalom vonta magára a nyugoti orientalisták figyelmét.

Hogy oly későn tudott magának polgárjogot szerezni a keleti folk-lore, azon nincs mit csodálkoznunk.

Az első keleti nyelvészeknek elég gondot adott az óriási terjedelmű irodalmak s a többé-kevésbé nehéz nyelvek át tanulmányozása. A népköltészet megismerésére nem igen maradt idejük. Csak igen kevesen bírták annyira a keleti nyelveket gyakorlatilag, hogy a köznéppel nehézség nélkül tudtak volna érintkezni.

Leginkább a miveltebb osztályokkal jöttek, össze ezek pedig tudni sem akartak a tudatlan nép együgyű dalairól és dajkameseiről. Az iskolázott s magasabb műveltségre igényt tartó perzsa, hindu, török vagy arab ember ugyanis legmélyebb megvetéssel tekint a köznép bárdolatlan művészi cziczomát nélkülöző költői termékeire.*) Az ő szemében minél több commentarra szoruló valamely költemény annál szebb és becsesebb. A perzsa ezért tartja oly szépnek Khakánit a hindu, Nászikhet, a török az arabos, perzsás nehezen érthető tudakos irányú műveket. A viláért sem vallaná be a tanult s valamire való keleti ember, hogy ezt vagy azt a népdalt tudja.

*) A török népnek a csak valamennyire is iskolázottja, írni olvasni tudója, lenézi e szerinte nem férfiúi észhez szóló dolgokat egyrészt naiv tartalmánál, de főleg a nyelv kaba (durva) voltánál fogva.

Kunos I. Oszmán török népköltési gyűjtemény. XLIII. l.

Úgy tekinti ő a népköltészetet, mint az egyes szójarásokat. A perzsa ember például szégyenli anyanyelvét, ha az az irodalmi idiomától eltérő dialectus.

A jeles orosz-perzsa nyelvész Zsukovszkij szerint a legtöbb iráni isten csapásának tekinti honi szójarását. Egy kohrudi lakos így jellemzi saját szülőföldének tájbeszédét egy Sza'dinak tulajdonított mondással: «az igazi nyelv az arab, a török tudomány, a perzsa czukor és a mi nyelvünk (t. i. a kohrudi szójarás), crepitus podicis asini.»¹⁾

Borzasztó nehéz ez okból valamit megtudni a különféle szójarásokról Perzsiában. Sok helyen még magok a parasztok is szégyenlik, hogy az idegen megismerje falujuk tájbeszédét. Lealázó dolognak tartják a műveletlen dialectusukat s csak akkor közlékenyebbek, ha régi perzsának vélik honi nyelvöket.

Browne egyik perzsa levelezőjének igen jellemző nyilatkozata szerint hét elefántnak ereje kívántatik ahhoz, hogy az ember valamit megtudjon a perzsa dialectusokról Perzsiában.²⁾

Daczára Berèsine, Dorn, Zsukovszkij és mások fáradozásainak, még az iráni nyelvjarások osztályozását sem kísérelheti meg senki a tudomány mai állapotában.

A legtöbb perzsa nyelvjarás még kutatóra vár. Rövid szövegek és nyelvanyag gyűjtése most a főfeladat, mely a dialectusokkal foglalkozó iráni nyelvészre hárul.³⁾

A szójarások behatóbb ismerete nélkül a perzsa folk-lore művelése rendkívül nehéz. Legfeljebb a perzsa köznyelven, melyet többé-kevésbé mindenütt beszélnek Iránban, szóló a népdalokat vonhatja az európai kutató tanulmány körébe.

¹⁾ Szmotrit na szvoj «krivoj» jazyk bolisinsztvo kak na Bozsije nakazanie. Tak kohrudec kharakterizoval mjesztnij dialekt szljedujucesimi szlovami pripjiszyvaja jikh Sejkhu Sza'di «Lefz lefz i 'ereb eszt turki huner eszt farszi seker eszt ve Zebán i má gúz kün-i kher eszt.

Zsukovszkij Materialy. (Szent Pétervár 1888) XIII. 1.

²⁾ Believe me when I tell you, that it cost me nearly a year's work to prove and verify these few sheets, for to obtain from Persia information of these sort needs the strength of seven elephants *Browne Notes on the Poetry of the Persian Dialects. Journal of the Royal Asiatic Society* 1895. 774. 1.

³⁾ *Salemman. Zamjetki Vosztocsnija* (Szent Pétervár 1895) 320. 1.)

Teheráni tartózkodásom alatt 1889—90-ben feljegyzett népdalgyűjtemény szolgál a jelen értekezés alapjául. Egy néhány belőlök Zsukovszkij 1888-ban megjelent munkájában¹⁾ is meg van, de nagyobb részek most lát először napvilágot.

Úgy alakjuk, mint tartalmukra nézve, igen nagy az egyes népdalok közt a különféleség. Némelyik egészen népies, úgyszólván pórius, a másik csaknem szépirodalmi színvonalú. A legtöbb népdalszerző túlteszi magát a hosszú és rövid szótagokon alapuló mértéken s csak a szótagok számát, tekintet nélkül azok hosszú vagy rövid voltára, tartja szem előtt.

Igen gyakori népdalforma a négysoros vers, mely az Avesztából jól ismert Szpentamanjunak a modern megfelelője.²⁾ Azt az egyszerűségében megható mélabús érzést, mely a hindu népdaloknak olyan sajátos báját kölcsönöz, hiába keresnök a perzsa népdalokban.

Lehet-e hatást egyszerűbb eszközökkel elérni, mint a következő hindu dalban? «Aranyt keresni ment el kedvesem és üres lett otthonom. Nem talált aranyat s nem tért vissza és ezüst lett a hajam.»³⁾

Inkább a török népdalokhoz hasonlítanak az iráni népies költészet virágai.

Sajátságos, bár nem egyedül álló jelenség a perzsa népköltészetben, hogy egyes népszerű költeményeket népdallá alakítanak.

Sza'di divánjából van véve a következő népdal, melyben csak a bekezdés új. «Legyek a te áldott lényed áldozata. Ez a nemes levél azoktól az ujjaktól ered. S abból a szájból való ez az édes tudósítás. A jó barát közeléből jött ez az ambraillat. Mintha a küldöncz khoteni gazella volna, melynek mosusz tartója van. Fel-

¹⁾ *Materialy dlja izucsenija persidszkih Narjescij* (Szent Pétervár 1888).

²⁾ Noch heutigen Tages sind bei den meisten iranischen Stämmen derartige Vierzeilen im Volksmunde gebräuchlich. Sie werden aber nicht nach der Quantität gemessen, sondern nach der Silbenzahl (4+7 die alte avestische Spentamanju Strophe) und dürfen die Reimstellung *ax, ßß* haben. *Salemann u. Shukovski Persische Grammatik.* (Berl. 1889) 101. 1.

³⁾ Soná lêne pí gaye aur súnâ hogáye deç

Soná milá ná pí phire aur rupá hogáye keç.

szakítottam a levélről a pecsétet. Te azt mondanád rózsaviztartó feje az.¹⁾»

Háfiz a perzsa költészet lyrikusa számos népdalban él: «Óh, te távollevő, az Istenre bízlak téged. Megégetéd lelkemet és én jóbarátnak tartalak. A meddig csak halotti lepel nem takár engem a föld alatt.

Ne hidd el, hogy lemondok én te rólad. Ha a babyloni Hárut-hoz kell is mennem. Százféle varázslatot csinálok, hogy visszahozhassalak. Te utánad menve, könnyű nekem ezer pusztaságot bejárnom. Ha ellenkezőkép cselekednék, lelkem, sose jussak én el te hozzád.²⁾»

Két sor kihagyásával és egy betoldással megegyez Háfiz szövegével.³⁾

- 1) Gorbânet vedsûd mubâreket seven
In khete serif ez ûn benân eszt
V'in nogle hedisz ez ûn dehân eszt
In bûje 'ebir ez szâhete jár mehrebân eszt
Kaszed meger âhûje Khoten bûd
Kes náfeje musk der mijân eszt
Mohr ez szere nâme bergiriftem
Gûi ke szere golâbdân eszt.

A sorrend megzavarásával híven adja Sza'di költeményét.

In khet i serif ez ân benân eszt
V'in nakl i hedisz ez ân dehân eszt
In bûi 'ebir i âsnâi
Ez szâhet i jár mihribân eszt.
Muhr ez szer-i nâmel ber giriftem
Gûi kih szer-i gulâbdân eszt
Kâszid meger âhûi Khoten bûd
Kis náfeh-i musk der mijân eszt.

Kullijât (Tcherân 1260).

- 2) Ej ghâjeb ez nezer bekhodâ mi szipâremet.
Dsânem beszukhtijo û bedel dûszt dâremet.
Tâ dâmen i kefen nekesem zir pâi khâk.
Bâver mekun ki deszt ze dâmen bedâremet
Ger bâjedem suden szûje Hârûte bâbuli
Szed gune szâheri bekunem tâ bijâremet
Hezâr bâdije sheheszt bâ vedsûde to refren
Eger khilâf kunem dsâne men bê szûje tobâsem.
- 3) Ej ghâ'ib ez nezer bekhudâ mi szipâremet
Dsânem beszukhti u bedil dûszt dâremet

Minucsehri-től származik a következő népdal: «Keljetek fel és hozzatok téli ruhát, mert őszi idény van. Híves szél lengedez Kharezm felől. Az a szőlőlevél, mely a szőlővesszőn van. Azt mondanád, hogy olyan mint a festő inge.

A földműves bámulatában az ujja hegyét harapdálja. Hogy a kertben és a virányon nem maradt sem rózsza, sem rózsza ágyás.»¹⁾

Manszúr Halláds-nak, a híres szufinak tulajdonított divánból lett népdallá egy szenvedélyes szerelmi vers. «Illik, hogya világ fölé emeljem a zászlómat. Mert azóta, hogy a te szolgáló leányod vagyok, királyok királya vagyok.

Jól érzem én magamat, szenvedélyes szerelmed tüzeiben. Szalamander vagyok és ez a tűz az én szívem kívánsága. Jóllehet magánkívüli állapotba jutottam és Lejla lettem, ezer köszönet. Mert az én Medsnúnom jóindulatáról tudomással bírok.

Mint ajtófélfá állok a küszöbödön. Ha a fölhelyre nem bocsátasz engem. Nem hagyom én el a te szolgálatodat, mert a te náladnál szolgálóskodásomból ered minden boldogságom, szerencsém és méltóságom.»²⁾

Tâ dâmene kefen ne kesem zire pâje khâk
Bâver mekun kih deszt zi dâmen bidâremet.
Mihrâb i âbrûân binumâ tâ szahr gehi.
Deszt i du'â ber ârem û der gerden âremet
Ger bâjedem suden szûi Hârût bâbuli
Szed gûneh dsâdûi bikunem tâ biâremet.

Die Lieder des Hâfis ed. Brockhaus (Lipsee 1863) II. 83.

- ¹⁾ Khizid o khez ârid ke hengâme khezân eszt
Bâd-e khumuk ez dsânce Khârezm vezân eszt
On berge rezân eszt ke ber sâkh-e rezân eszt
Gûi bemessel pirhen-e renge rezân eszt
Dehkon beté'edsûb szere engust gezân eszt
Kender esemen o bâgh ne gol mond-o ne golzâr.
Khizid û khezz ârid kih ejjâm i khizân eszt.
Bâd i khumuk ez dsâneb i K'haârezm vezâneszt.
An berg i rezâneszt kih ber sâkh i rezân eszt.
Gûi bemiszl pirahen i rengrezâneszt
Dihkân bité'edsûb szer i engust gezân eszt
Kânder esemen û bâgh neh gul mând u ne gulnâr.

Menoutchehri Poète persan du 11-ème siècle de notre ère par A. de Biberstein Kasimírski (Páris 1886) 151. l.

- ²⁾ Szeded ke ber szere 'âlem 'elem ber efrâzem
Kez on Zemân ke kenize to em sâhensâhem

A bombay-i kiadás szövege és a népdal között az a legnagyobb különbség, hogy a keníze szót téve a ghulâm szó helyett, nőnek adja szájába a szenvedélyes szerelmi vallomást és elhagyja a bekezdést.

Tû pádisáh ve men ez bendegân i dergâhem.
 Bighair i tû zi tû csizi diger nemikh' âhem.
 Szezed kih ber szer-i 'âlem 'elem ber efrâzem
 Kiz ân zemân ki ghulâm-i tû em sahinsâhem.
 Besztûz i âtis i szeûdâi tû hemî szâzem.
 Szemenderem men vîn âtis eszt dilkh'âhem.
 Egeresih bikhûd û medsnûn sudem hezârân sukr.
 Kih ez letâfet i Leila-i kh' is âgâhem
 Ber âsztân i tû esûn râsztân muķim sevem.
 Eger beszadr dselâlet nemûdili râhem
 Zi khidmet nerevem zânkih ez ghulâmi tuszt
 Heme Sze'âdet u iķbâl û menszeb û dsâhem.
 Bepîs i kh'is bikl'ânî sebi Husszejnirâ
 Begus i tû esu reszed nâlê-i szahrgâhem.

Huszejn Manszur Hallâds Dîrân (Bombay 1305) 72. l.

Igen sajátos módon használja fel egy népdalénekes Gulisztân egyik verses meséjét, vele semmi összefüggésben sem levő refrainnel toldva meg azt. «Hallottam, hogy egy nagy ember egy juhot a farkas torkából és körmei közül kiszabadított. Akarom, te légy a hold. Éj idején torkához dörzsölte a kardot. Panaszra feljajdult e miatt a bárány lelke.

Azt akarom, te légy az én holdam. Az én holdam te légy. Úgy akarom, hogy te légy az én királyom, királyom. Te a farkas körmei közül kiragadtál. Végül megtudtam, hogy te voltál az én igazi farkasom. Azt akarom, te légy az én holdam, holdam. Kivánom hogy te légy az én királyom, királyom.»¹⁾

Besztûze âtes-e szeudâje to hemî szâzem
 Szemenderem men o in âtes eszt delkhâhem
 Egerese bi khod o Lejli sudem hezâron sokr
 Ke ez letâfete Medsnûne kh'is agâhem
 Eger beszadre dselâlet ne mî dehî râhem
 Ze khidmetet ne revem zunke ez kenizeje tuszt
 Heme sze'âdet o eķbâl menszeb o dsâhem.

¹⁾ Senidem goszfendirâ buzurgi
 Rehânîd ez dehân o eseng gorgî
 Mî khâhem mâh to bâsî
 Sebângeh tigh ber halkes bimâlid

Egy másik népdalba, mely egy kissé frivol, beletoldták 'Omer Khejjám egyik négysorosának két versét. «Elraboltad szívemet és nem törődteél velem. Miért engedteél át engem a vetélytársnak ?

Tavasszal egy huri természetű szépséggel
Ha van egy korsó bor a vetés szélén.
Mi a hűséget keressük ne zsarnokoskodj,
Milyen jó tavaszkor bort inni !¹⁾

(Az utolsó sorokat frivolitásuk miatt nem fordítom).

A mi a népdalok nyelvezetét illeti, arra nézve igen nagy közöttük az eltérés. Vannak egészen a művelt körök társalgási nyelvévé feltüntetetők. Mások meg a pór nép kiejtését tükrözik vissza.

Revân-e goszfend ez vej binâlid
Mi kh'âhem, mâhe men to bâsi
Mi kh'âhem sâh-e men to bâsi
To ez csengâli gorgem der rubûdi
Bedîdem 'akibet gorgem to bûdi
Mi khâhem mâh-e men, mâh-e men to bâsi
Mi kh'âhem sâh-e men, sâh-e men to bâsi.
Senidem gûszfendirâ buzurgi
Rehânid ez dehân û deszt i gurgi
Sebângeh kârd ber halkes bimâlid
Revân i gûszfend ez vej binâlid
Kih ez csengâl i gurgem der rubûdi
Csû didem 'akibet gurgem tû bûdi.

Gulistan (Lond. 1874) ed. Platts II. 62. 1.

- ¹⁾ Delemrâ bordi-jo ghemen nekhordi
Cserû bedeszte reghibem szepordi
Der feszl-e behâr bâ bote hûr szerest
Jek kûzei-mej eger buved ber leb-e kest
Mâ fâlîb-e vefâim kemter nemâ dsefârâ
Der feszle behâr bâde khorden ese khos eszt
Bâ delbere khod berehne khoften ese khos eszt
Leb ber leben-vo szine ber szine-i û
Jâ reh ese gejamet*) eszt inhâ ese khos eszt.
Der faszl i behâr bâ but-i hûr szirist
Jek kûzel i mej eger buved ber leb-i kist.
Hercsend benezd i 'âm bed bâsed in.
Ez szeg bedterem eger kunem jâd i bihist.

The Quatrains of Omar Khayyâm by Winiield (Lond. 1883) 59. 1.

*) gejamet a. m. kîjamet a. feltámadás.

Egészen a köznép nyelvén szól a népdal, melyben kedvesének kopogtatása öröme gerjeszti a találkára váró leány szívét. «Ki kopogtat az ajtón?

Szívem örömtől repdes. Ismét ki az, a ki kopogtat? Örül az én szívem. Lassan veri az ajtót. Szívem tele örömmel. Én félek, én remegek. Részeg fiú handsárjával veri az ajtót. Szívem madara szárnyaival csapdos. Örvend a szívem.»¹⁾

Az előbbi dalnak egy másik műveltebb nyelvezetű változata a következő. «Bodor hajfonatod skorpiója a holdhoz közel van. Oh Istenem, ilyen a mi állapotunk, addig, míg a hold a skorpióban (a skorpió égi jegyében) időzik.

Ki az, ki az, a ki kopogtat az ajtón? Az én szívemnek jól esik. Halkan (v. lassan) kopogtat az ajtón, jól esik a szívemnek.»²⁾

- 1) Kie kie der mizene*)
 Men delom misenge**)
 Bázum kie der mizene
 Men delom misenge
 Derrá belenger mizene
 Men delom misenge
 Men mi terszom
 Men mi lerzom
 Koreke***) meszte bekhendser mizene
 Morg- e delom per mizene
 Men delom misenge.

*) mizene a. m. mizened a d végzet elhagyása a jelenidő egyes szám harmadik személyében már Sza'idi idejében dialectice divott, pl. Pir heftá szele esili mikume, a hetven éves öreg a bolondját járja. L. *Browne Some Notes on the poetry of the Persian Dialects Journal of the Royal Asiatic Society* (1895) 794. l. és *Gulistan ed. Platts* (Lond. 1874) 125. l.

**) misenge a. m. misenged a perzsa szótárak csak senget ismernek, V. ö. Vullers seng petulans iocosus, elegans gratus, pulcer *Lexicon Persico-Latinum* (Bonn 1855—64) II. 470 l. Az *Endsumen Ara Nasziri* sem említ ilyen igét. (seng belfethi hema'ni sokh biljejá ve dūzd ū rāhzenrá mī gofeth end).

***) koreke kurd nyelven a. m. fiu (bezebān ikurd pizerrā gūjend).

- 2) 'Egreb-e*) Zolf-e kedset bā kemer**) kārīn eszt
 Tā kemer der 'egreb eszt khudā kārē mā esenīn eszt
 Kie' kie der mizened
 Men delem misenged
 Derrá bāenger mizened
 Men delem misenged.

*) 'egreb a. m. 'akrab a. skorpió az arab k g és ejtése, melyet különben az újabb perzsa nyelvtanok Salemann, Shukovski, Platts is felhoznak, általában el van terjedve Iránban.

**) kemer kamar a hold, a társalgási nyelv nem tartja meg az ismeretes szabályt, mely a k és ain után a- hangot kíván, tehát 'akl lesz 'egl.

A nőket gúnyoló daloknak se szere, se száma a perzsa népköltészetben. «Mennyire szemérmetlenek a városi asszonyok. Minden péntek éjjel a temetőbe mennek.

Az egyik azt mondja, nekem a szakálás férfi tetszik. A másik meg azt hajtja, hogy én csak a csupaszszejűt kedvelem. Milyen gyalázatosak a város női. Nincs férjök s mégis gyermeket szülnék. Olyan rosszak a városi asszonyok, hogy pirosító helyett tehénganét (tápeh a. m. *stercus bovinum*, cowdung) mázolnak az arczukra.*)»

Az iszfaháni nők csalfaságát ostorozza a következő dal. «Micsoda egy hely lehet Iszfahán. Hogy minden szerető, kit csak szereztem, hűtlen lett.»

Megyek én, óh asszonyom, Siráz-felé. Hol mindenütt akad egy hű kedves. Ha a siráziak kosarat adnak nekünk. Megragadom Tahmaszp sah lovának a zabliját.**)

Az özvegy asszonynyal való házasságtól óva int egy népdal. «Sok panaszom van a mostani nőkre. Igen ármányos, fortélyosak ők. Férjeikkel szemben igen nyelvesek (szó szerint hosszúnyelvűek).

*) Zenâne sehri ese kadar bi 'arend
Her seb-e d'some szuji mezârend
On jeki gûjed risdâres khûb eszt
In jeki gûjed bi rises khûb eszt
Zenâne sehri ese kadar bi 'arend
Soher nedârend becse mi ârend
Zenân-e sehri ese kadar bi 'ârend
Dsâje szurkhâb tâpe mîmâlend.

***) Szefâ hânôm, Széfâhânôm ese dsâ bi¹⁾
Ke her jârî bigitom²⁾ bi vefâ bi
Revem mon³⁾ hej zenom der szente Sirâz
Ke der her rehguzer jek bâvefâ bi
Eger sirâzjân bâ mâ neszâzend⁴⁾ z
Dselo- e eszp-e sâh Tahmâszp girom.

¹⁾ bi a. m. bâsed, szintén régi corruptio már Sza'di idejéből, pl. isgh mikeri ve mî nebi eses û rûs, szerelmeskedik s nincs neki sem szeme sem areza; mî nebi = nemî bâsed vagy nemî buved (for bi = buwâd is common.) *Brown Notes on the poetry of the Persian Dialects. Journal of the Royal Asiatic Society* (1895) 794 l.

²⁾ bigitom a. m. bigiritem.

³⁾ mon. a. m. men.

⁴⁾ girom a. m. gîrem.

Igazhívők, őrizkedjete az özvegy asszonyoktól! Inkább szeressétek a leányokat. Mert az özvegy asszony, legyen az rokon, legyen az idegen, úgy csipkelődik mint a kigyó, meg a skorpió. Ha tyúkhússal tartod is az özvegyasszonyt, nem emleget az egyebet, mint előbbi urát. Ne vedd el az özvegy nőt, mert már régi mondás az, hogy vagyona az árvaké. Ne vedd el az özvegy asszonyt azért, hogy jószága van, mert abrakos (az eredetiben szalma-zsák) tarisnyájáról neked kell majd gondoskodnod.»¹⁾

Panaszkodik egy népdalban a szerető, hogy megbánta kedvese elhagyását. «Szombat éjjel elmentem Kernánból. Hibáztam, hogy hátat fordítottam kedvesemnek. Az iszfaháni vízhez értem. Leültem és sokat sirtam.»²⁾

Egy rövid dalocskában örömét fejezi ki az imádó, hogy kedvese megemlékezett róla levelében. «Leveledben rólam megemlékeztél, zavarban vagyok, vajjon barátságból tetted-e? Vagy az egész csak tollhiba. Legyek a te áldozatod.»³⁾

Nem tud betelni kedvese látogatásának gyönyörével. «Éu

- 1) Dârem szukhenân esendgunc
 Ez deszt-e Zenân in zemûne
 Beszke muhîl o heile bâzend
 Bâ sohere khod zebân derâzend
 Muszulmánûn zene bive hezer kun
 Mehebbet suji dokhter bister kun
 Zene bive eger geûm eszt eger kh' is
 Meszâle môr o'egreb mizened nis
 Zene bive eger khordes dehî morg
 Hemin gûjed ke jâd ez sohere pís.
 Zene bive megîr keule gedim eszt
 Ke herese âveri mâle jetim eszt
 Zene bive megîr ke mâl dâred
 Dsuvâle kâhkes dumbâl dâred.

*) geûm a. m. kaûm, nép: itt távolabbi rokonsápot jelöl, ellentétben a khîs-el. — **) gedim a. m. kadim.

- 2) Seb i sembe Ze Kermân bâr kerdom
 Ghelet kerdom ke post ber jár kerdom
 Reszidom ber szere âb-e Szeifahân
 Nisesztom gerje beszjár kerdom.
 3) Bemektûbe merâ jádâveri kerdîjo hejrânem
 Ke bâ men bâ szere lotfi ve já szehvol-gelem*)
 Gorbânet**) gerdem.

*) gelem a. m. kalam — **) kurbân a. m. gorbân.

nem fogok betelni a veled egyesüléssel, oh édesem. Tetőtől talpig e pillanatban arczod és illatod áldozata vagyok. Mindennap a te képzeleti alakoddal alszom el és mégis.

Álmomban azt látom, hogy a te utcádban álldogálok.

Egy nyugodt perczem sincs nélküled, mit tegyek édesem.»¹⁾

A szerelmet olyan vizes korsóhoz hasonlítja, melyből soha sem fogy ki a víz. «Magas hegy tetején hadakozok én. Szurme színű öltönyt (kebâ) festek én. A szurme színű ruha nem lesz kék. Nem távozik szívemből a szerelem.

A szerelem az én szívemben egy vizes korsó.

Bármennyire öntögetem is belőle ki a vizet, nem ürül az ki.»²⁾

Vele született tulajdonságként tünteti fel kedvese iránti érzelmét. «Oh, a te arczod szívem nyugalma. Szemed az én lakásom lámpája. Víz a te szerelmed, melyet az én porommal keverték össze.»³⁾

A tavasz nagy szerepet játszik itt is mint műköltészetben. Az újra éledő természet látványa fölszaggatja a szerelmes lelkének gyógyuló sebeit. «Eljött a tavasz s megölt engem a búbánat. Májam sült lett, szemem nedves. A szépekért beteg a szívem. Összecsukom vért hullató szempilláimat.

Elválásod az oka, hogy fáj a szívem. Oly beteg az én testem, mint a te részeg nárczisod (t. i. részegítő kábító szemed). Szívem bimbóként vérbe van. Ibolya módra görbült merülve az én termetem»⁴⁾ (szó szerint olyan mint a nûn betû).

¹⁾ Men szîr ne khâ'hem sud ez veszle to ej dsânâ
Pâ tâ szere men in dem gorbâne rokh o bûjet
Her seb bekhijâl-e to der kh'âb revem emmâ
Der kh'âb esenin binem hesztem beszere kûjet
Ne szebr demî dârem bî to ese kunem jârâ

²⁾ Szere kûh-e bulend dseng mikunem men
Kebâje szurmeje reng mikunem men
Kebâje szurmeje âbî nemiseved
Mehebbet ber delem khâli nemiseved
Mehebbet ber delem jek kûze âbî
Ke herese mirizem khâli nemiseved

³⁾ Ej rûje to râhete dele men
Cesem- e to eserâgh e menzele men
Abîszî mehebbet-e to kerde
Kâ mikhtend bâgile men.

⁴⁾ Sud feszle bahâr sudem ez ghusse helâk

«Eljön a tavasz, minden tulipánon rózsza lesz.» Így szól egy másik dal. Ezer jáczinttal ékes lesz minden tulipán. Minden helyre nem merem tenni a lábam. Ne hogy égett szívű legyen a szegény szerelmes.

Minden kertnek, melynek teli holdarezú sudár pálmája van. Folytonos szorongásban van annak a kertésze. Ki kell azt tépni gyökerestől a földből. Legyen bár csupa ékszer és rubint gyümölcse.»¹⁾

A nem viszonzott szerelem csak fejfájást okoz, mondja egy dal. «Milyen jó dolog a két részről való vonzalom. Mert az egyoldalú szerelem fejfájással jár. Minden kígyónak, hangyának megvan a maga lakása. Én házatlan vagyok, nekem nincsen fészke.»²⁾

A szokásos mohammedán köszönéssel kezdődik nem egy népdal. «Szelám alejkum, legyek a te váltságdíjad. Legyek a te szerelmed és hűséged áldozata. Légy üdvözölve szívem meghitt barátja. Éjjel-nappal csak te reád gondolok. Mit irjak elválásodról? Mit beszéljek távollétedről? Kitől kérdezősködjem utánad? Kitől tudakozódjam?»³⁾

Dârem dsigere kebâb o esesm-e nemnâk
Delom ez deszt-e khûbân gidsuvidse
Muzse ber hem zenom khûnâb rizse
Deli dârom ze hidsrâne to âfkâr
Teni csûn nergesz-e meszte-to himâr
Delom csûn gumese dâjem gerge*) khûn eszt
Benefse vár keddöm hemesû nûn eszt.

*) gerge a. m. ghark.

1) Bahâr âje*) beher lale goli bi**)
Beher lale lezâron szonboli bi
Beher merzi nijârom pâ nihâden
Mebâd ez mubetter szûte***) deli bi
Her on bâghî ki nekhles szerbedr bi
Mudâmes bâghbân khûn der dsiger bi
Bibâjed kendenes ez bikh o ez bon
Eger bâres heme lâl o goher bi.

*) âje a. m. âjed. **) bi a. m. buved. ***) szûte a. m. szûkhteh.

2) Cse khos bimrehânî her do szer bi*)
Ke jek szēr mehrehânî derd-e szer bi
Heme márân o mûrân khane dejron**)
Mone***) bi khâne mânrà lânei ne.

*) bi a. m. buved. **) dejron a. m. dârend. ***) mone a. m. mên.

3) Szelâm 'alejkum fedâjet seven

Kedvesének szép járása az, mely imádója szívét elbájolja.
«Szépen sétálgatva jársz. Szívünket, szívünket rabolod el. Azzal a pusztára menésseddel. Azzal a rózsaszédésseddel.»¹⁾

Kedvesét a kerthez, magát annak kertészéhez hasonlítja.
«Elmentünk és a vetélytársakra hagytuk a kedvest. Medsnün-ná lettünk (czélzás az ismert szerelmi történetre) és neki mentünk a pusztaságnak. A vágy kezét nem nyujtottuk ki ebben a ligetben.

Meghagytuk a kert díszének a rózsát. A meddig zöld volt a kert, én voltam a kertésze. Mikor erdő lett belőle, a vetélytársaknak engedték mi azt át.»²⁾

A miatt panaszkodik egy dalban a leány, hogy miért engedte őt át vetélytársának udvarlója. «Ardekáni szépség az én kedvesem. Jelkőnek a Malekhán hegyet állítottam én fel. Ezer baj, hogy te, édesem, nem tudod mi a szerelem. Megölnöd a fiataalt (azaz szerel-messé teszed) s nem tudod megtartani a szerelmezt. Elraboltad szívemet s nem törödtél velem. Miért juttattál engem Juszuf khán kezére.»³⁾

Bekorbân-e mehr o vefâjet sevem
Szelamun 'alejk ej merâ munisze del
Seb o rûz fekr-e to em muteszel
Ze ferketet ese neviszem
Ze dûrijet ese begûjem
Szorâget*) ez ke bigirem
Nisânet ez ke bedsûjem.

*) szorâg a. m. szorâk az azerbajdsáni törökben a. m. kérdés, az oszmanliban sorouk (vieux mot) demande, interrogation sorouk-gunu jour du jugement. *Joussouf Dictionnaire Turc-Français* (Konstantinápoly 1888) Bianchi es Zenkernél hiányzik. II. köt. 1081 l.

- 1) Kherâmân kherâmân mirevî
Dele mâ dele mâ mîberi
Ez ûn reften-e szehrâjet
Ez ûn esîden-e golhâjet
- 2) Reftim u jârrâ beraghîbûn guzâstim
Medsnûn sodim o szer bebîjâbûn guzâstim
Deszt e teme' derâz nekerdim der in esemen
Golrá berâji zînet e busztûn guzâstim
Tâ bâgh szebz bûd menes bâghbûn bûdem
Vekt e ke bise sod beraghîbûn guzâstim.
- 3) Nigârî nâzeninem ârdekâni
Szeng-e számân nehâdem Mâle-khâni

Néha egészen személyes vonatkozásokkal teli a népdal s elmondja benne kedvese családi nevét és lakhelyét az énekes. «A Pure-sehri úton sehrek-i oldalon (t. i. lakik) Rubábe asszony-ság, ő öl meg engem (azaz ő tesz szerelmessé). Lutfinak leánya Aghának nővére az édes bájú, ő gyilkol meg engem. Hoszninak leánya Riza nőtestvére. A rosszéletű Rubábe, ő öl meg engem.»¹⁾

Néha a két szerelmes közti párbeszédalakot ölt a népdal. «Niszá khánum, te vagy egyetlen barátóm. Eljött a tavasz, kiültél a balkonra.

Olyan vizet öntök én a fürteidre, melynek igaz gyöngy minden egyes cseppje. Mondd meg Niszáinak, hogy lázam van. Te miattad érzett fájdalmamat éjjel meggyógyítom én.»

Niszái erre így felel. «Tudasd Haszánnal (ez Niszái udvarlójának a neve), hogy nekem nincs barátom. Rózsa vagyok én s nem tűröm el a harmatot.»²⁾

A szerelmesek titkának kitudódása miatti panasz képezi számos dal tárgyát. «Mindenki szerelmeskedett és senki sem járt pórul. A mi rossz hírünk edénye volt az, mely a háztetőről leesett. Dsuni, dsuni (dsuni a. m. lélek lélek, itt nem fordítható hangutánzó szóként szerepel) a háztetőről leesett.

Ismét hiradók kezébe jutott az én és kedvesem ügye. A nya-

Hezár efszûsz dsaná síveje jári nemidáni
Dseváni mikusi 'ásek nigeh dári nemidáni
Delemrá bordi-jo ghemen nekhordi
Cserá bedeszt e Jusszuf Khánem szepordi.

¹⁾ Rászt-e Purde sehr pohlúje Sehrek
Rubábe khánum û merá mikused
Dokhtere Lutfi hemsire i Aghá
Sirin semájel û merá mikused
Dokhter-e Hoszni hemzáde Riza
Ghere Rubábe û merá mikused.

²⁾ Niszá khánum túi jári jegáne
Behár âmed niseszti bálá kháne
Csenín âbi szere zolfet birizem
Miszál murvarija dâne dâne
Niszáirâ bugû teb mikunem men
Ilâdse derd-e to seb mikunem men
Haszanra bugû hemdem nedârem
Golem táket-e sebnem nedârem.

kamba vetett pányva vége a sors kezébe hullott. Dsuni, dsuni a sorsnak kezébe jutott.»¹⁾

Azzal fenyegeti kedvesét, hogy hűtlen lesz hozzá, ha nem jön a rendez-vous-ra. «A vésett kő medence mellett. Te erős, én sopánkodó nyomorult (szójáték a zór és zár szókkal) vagyok.

Istenemre, ha te el nem jössz. Elválok én te tőled. Megyek, új szeretőt szerzek. Te ne mondd aztán, hogy én hűtlen vagyok.»²⁾

Igen gyakori az olyan dal, hol a szerető orvosághoz vagy orvosához hasonlítja választottját. «Oh te, ki kedvesem utcáját járod. Vigyázz, mert betöri fejedet a fala. Nekem kívüléd senkim sincs. Oh Istenem, segíts rajtam.

Oh Istenem, kedvesemet kívánom. Éjjel van, orvosomat akarom. Mit vessek áldozatul lábaid elé, hogy kedvedre legyen? Nem lehet megmondani, hogy mi az értéke a fej- és a léleknek. Nekem csak te vagy és nincs semmi másom. Kívüled semmim sincs nekem. Oh uram! oh uram! segíts rajtam. Oh Istenem, orvosomat kívánom. Éjjel van, kedvesemet óhajtom.»³⁾

¹⁾ 'Esk bāzi heme kesz kerd o keszi 'cib nekerd
Teste bed nāmije mā būd ke ez bām uftād
Dsūni, dsūni ez ban uftād
Báz kár-e men o me'sūke bepejgām uftād
Rest-e ez gerdene-mā ber kef-e ejjām uftād
Dsūni, dsūni ejjām uftād.

²⁾ Szer-e heuze gunde kārī
Tho*) bezór o men bezārī
Bekhudā eger neāji
Mikunem ez to dsudāi
Tū negūi bibefāi**)

*) tho a. m. tū, a t. hehesítése meglehetősen gyakori a mai perzsa társalgási nyelvben, így tū ig csak nem mindig thā-nak hangzik.

***) hibefāi = bi vefāi.

³⁾ Ej ke ez kūcei me'sūke mā miguzeri
Bákheber bās ke szer misikened divāres
Mem hemin terā dārem o besz
Ej khodā beferjādem biresz
Ej khodā hebībemrā mikhāhem
Seb sod o tebībemrā mikhāhem
Men ese der pā-ji to rizem ke peszendito buved
Szer o dsānrā netevān goft ke migdār*) heszt
Men hemin torā dārem o besz

A kovácműhely és szerelemtől égő szive közt von páruza-
mot a népdal hőse. «Miért vetsz te minden pillanatban tüzet a
lelkemre? Mintha bizony én lennék a kovácsok tűzhelye. Ha
egyedül látod kedvesemet, mondd meg neki, hogy oh te emberség-
telen csalfa, jöjj el én hozzám s ülj egy pillanatra az ölemben.
Mielőtt elmennék, mondani valóm van neked. Hűtlen, ráuntál hü-
ségünkre, elhagytál és mást ültettél a helyünkbe.»¹⁾

A míg csak él, nem hagy föl a kereséssel, vagy meghal vagy
eléri célját. «Addig nem hagyom abba a keresést, míg kívánságom
el nem érem. Míg szívem kívánságát nem veszem, asszonyom.
Vagy lelkem egygyé lesz kedvesemmel, vagy oda hagyja a testet.
Vagy kimegy a lelkem testemből, asszonyom.»²⁾

Háfiz számtalanszor idézett versét utánozva a dal hőse ked-
vesének barna anyajegyéért oda adná Szamarkand és Bokharát.
«Ajkad czukor, szájad czukor, nyelved czukor. Én vagyok a te
vevőd, mondd mi az árad. Te vagy az én vevőm, nekem nincsen
áram. Bokhara az én áram és Szamarkand.»³⁾

Men hemin torâ dârem o besz
Ej khodâ beferjâdem biresz
Ej khodâ tebibemrâ mikhâhem
Seb sod hebibemrâ mikhâhem
*) mîgdâr a. m. mîkdâr.

¹⁾ Cserâ her dem zenî âtes bedsünem
Meger men küre î âhengerünem
Eger jár-e merâ didî bekhelvet
Bugû ej bivefâ o bi murû'et
Biâ jekdem nisîni der kenârem
Deme reften veszijet bâ-tho dârem
Bivefâ melûl sodî ez bevefâ-jîmen
Reftî o dîgerrâ nesândî bedsâ-jî men.

²⁾ Deszt ez teleb nedârem
Tâ kâm-e men berârem
Khânûm thâ kâm-e del berârem
Jâ dsân reszed bedsânân
Jâ dsân ze ten berâjed
Khânûm jâ dsân ze ten berâjed.

³⁾ Lebet kend o delhân kend o zebân kend
Kheridâret menem gejmet*) bugû esend
Kheridârem tûi men gejmet nedârem
Bokhara gejmet-e men o Szemer kend
*) gejmet a. m. kîmat.

A kegyetlen szépet azzal ijesztgeti, hogy bevádolja őt a sahnál. «Theát öntök a serpenyőbe. Az imaszőnyegre fektetem az arczomat. Szégyent hozok magamra. Kérvényt (illetőleg vádiratot) nyujtok be a királyhoz. Bárhol vagy is te, a király előtt vagy. Oh szivrabló, rosszul vagyok ma éjjel. Zavart és nyugtalan vagyok ma éjszaka.»¹⁾

Hasonló szellemben szól egy másik, egészen modern népdal, hol az udvarló az ő imádottjának makacs vonakodását azzal akarja megtörni, hogy fenyegeti őt, hogy majd megtáviratozza azt a királyok királyának. «A hova te leülsz, te vagy mindenkinek a holdja. Te vagy mindenek királya a szerelmesek gyülekezetében. Oly mily kár a hűségért! Meghalok érted. Így sokáig ne tétovázz, mert mindjárt most előterjesztést nyujtok be a sahhoz.

Táviratozok s még ma erőt veszek makacsságodon. Annak szabad a szerelmesek utcáját járnia, a kinek olyan szeretővel van dolga, mint a minő te vagy. Oh, jaj a te hűség miatt! Oh hol van a te hűség. Így sokáig ne habozz, ennyi bajt ne csinálj!

Most folyamodom a királyhoz. Elküldöm a táviratot, megfékezem daczosságod.»²⁾

- ¹⁾ Csá*) der dsugellá mikunem
Rû ber muszellâ mikunem
Khodrâ roszvâ mikunem
'Erîze ber sâ** mikunem
Her kudsâ bâsî
Pis sâhensâhî
Delber hâl nedârem imseb
Vâle bî kerrârem imseb.

*) csâ = csáj.

**) sâ = sâh, a modern ejtésben a vég h igen sokszor elmarad, pl. râh lesz rá.

- ²⁾ Ondsâ ke nisesztei to mâh-e heme
Der medslisz-e 'âsegân to sâh-e home
Heif, heif ez vefâ-je to
Mî mirem ez berâ-je to
In kâdar tûles medih 'erîze besâ mikunem hâlâ
Mizenem betelegrâm must-e torâ vâ mikunem hâlâ
Der kûseci 'âsegân koszirâ râh eszt
Kûrâ szer o kâr bâ cse to delkh'âh eszt
Heif, heif ez vefâ-je to
Heif, heif ez vefâ-je to

Egy másik dalban meg azzal fenyegetődzik elég gyöngédtelesen a szerető, hogy a világgal tudatja viszonyukat, ha el nem jön a találkára a kedvese. «Az én barátnóm az, ki a hegyre felmegy. Mondjátok meg neki, hogy meghüti ott majd magát. Falura jőjj? Jőjj a faluba? Vig lakomát csapok én árnyékos helyen a szabadban. Nem bántja ott majd a nap a szép rózsaaágat. Jer a faluba? Jőjj a faluba? Ha nem jössz el, erőszakos leszek ma. A világnak most megmondom a dolgunkat.»¹⁾

«Annyi búbánt ért engem», így szól egy népdal, «hogy meguntam az életet. A tulipán arcznak érti sóvárgásban fiatalon megöregedtem. Nincs többé nekem szükségem sem a fogolymadár kecses járására, sem a rózsza szépségére. Ki kell már mennem a kertből, mert elszorult a szívem.»²⁾

Hasonló sötét színben látja a világot egy másik dal. «Fáradtság- és szenvedésnél nincs egyéb eredmény a világon. Ne keress, ne kívánj valamit a mai kor embereitől.

Ajtóról ajtóra jártam. Bár meghaltam volna. Abból a cukorajakból egy falatot ehettem volna. Hadd el őt és ülj le az elválás zugába. Ne kívánd a teve tejét és az arab látását. Vérzik a májam bár meghaltam volna. Abból a cukorajakból egy darabot ettem volna.»³⁾

Mi mirem ez beráje to
 İn kadar tules medih
 'Erize besáh mikunem hálá
 Must-e torâ vá mikunem hálá.

- ¹⁾ İn jár e men eszt ke mireved szerbálá
 Herfes mizenid ke mikhored szermárá
 Deh biâ, Deh biâ
 Medslisz bekhurrem szâje kunem szehrârâ
 Aftâb nekhored sâkh-e gol râ'nârâ
 Deh biâ, Deh biâ
 Nemiâji qahr mikunem hálá
 'Alem kheber mikunem hálá

- ²⁾ Besz ke khordem ghem o ghusse ze dsûn szir sodem
 Der dsuvûni ze ghem-e lâ'le rukhûn pîr sodem
 Ne kherâmiden-e kebk ve ne tâmâsâje goli
 Bâjed ez bâgh birûn reft ke delgîr sodem.

- ³⁾ Hâszel bedschân niszt bedsûz rends o tâ'b
 Ez merdomie in zemâne me'teleb, me'teleb

A mennybolthoz hasonlítja elég merész hasonlattal imádoztja szemöldökét. «Ha a te szemöldököd boltozatának ívéről leesem, nem kelek fel többé. Ha az égből hullok alá, még reményem van az élethez.

Reményt táplálok az élethez. Ennyi türés után. Oh uram, lehet-e oly éjszakám, hogy a szem gyertyáját meggyujthassuk szemöldököd mihrábjában. Szemöldököd mihrábjában.»¹⁾

Panaszkodik egy dalban a szerelmes, hogy nem talál hiradót, kit kedveséhez küldjön. «Hol a küldöncz, hogy hozzád küldjem? Irigylem tőle, hogy meglátja majd arcodat. Te feléd, te hozzád. Te orczád, te orczád. Egy pillanatra, oh te hűs szellő. Kedvesemtől hozzám jöttél, légy üdvöz. Szellő, szellő! Üdvözölve, üdvözölve.

Szívem madara a mennyei trón magevője volt. Hajfürtöd fonala lett neki a hálója. Tróné volt. Te feléd, te hozzád.»²⁾

Megátkozza azt, ki elcsábította választottját. «Az utcán jártam, elment mellettem a kedvesem. Megláttam szemeit, erőt vett rajtam a szerelem. A fal mellé ültem, esni kezdett a felhőből. Vesszen el az, ki tőlem elrabolta a szeretőm.»³⁾

Der beder khordem, khordem, kâseki mî mordem
Ez on kende lebet jek khurde mî khordem
Terkes kon o gosei firâkes binisîn
Ne sîr-i sutûr kh'âh ne didâr e 'ereb
Khun e dsiger khordem, khordem, kâseki mordem
Ez on kende lebet jek khurde mîkhordem.

¹⁾ Eger ez ták-e âbrûjet biûftem ber nemîkhîzem
Eger ez biszutûn ûftem umîd-e Zindegi dârem
Umîd-e Zindegi dârem

Pesz ez esendîn sikibâi sebi já rebb tevân diden
Ke sen'e dîde ber erfrûzem der mihrâbe âbrûjet
Der mihrâb-e âbrûjet.

²⁾ Kâszed kû tâ firisztem szû-je to
Ghajretem âjed ke bîned rû-je to
Szû-je to, szû-je to. Rûje-to rûjeto
Jek nefesz ej khurrem båd-e szebâ
Ez ber-e jár âmedei merî ebâ
De' szebâ, de' szebâ, merhebâ, merhebâ
Morg-e delem dâne khore 'ars bûd
Dâm sod turrei gejszû-je to
'Ars bûd, szûje-to szû-je to.

³⁾ Der khijâbûn mîguzestem járem ez pehlûm guzest
Helg-e esesmes bedidem 'eskem ez dâmûn guzest

Rokonai hűtlenségén így kesereg a népdal hőse. «Magas hegy tetején tűzön a bográcsom. Rizs föl benne, nyugtalan a szívem. Rizs föl benne, birkák tejében. Szakitott velünk ez a rokonok népe (azaz elhagytak engem).»¹⁾

A politika aránylag kevés helyet foglal el a perzsa népköltészetben. De azért vannak politikai színezetű dalok is. Ilyen a Zill esz-Szultán Naszreddin sah fia és a mostani perzsa király idősebb fivérééről szóló nota. Zill esz-Szultán erélyes kormányzásáért nagy népszerűségnek örvendett egész Perzsiában. A trónörököszt pedig nem sokra becsülték.²⁾ Így nem csoda, ha félt tehetségesebb vetélytársától.

Ármánykodásaival sikerült megnyernie atyja Naszreddin kegyét, ki elhatározta, hogy ártalmatlanná teszi az alacsonyabb származású (Zill esz-Szultán anyja rabszolga nő volt) herceget. 1888-ban Teheránba hivatta őt és hirtelen minden előleges intés nélkül Iszfahán városának kivételével minden kormányzóságától megfosztotta.³⁾

Ennek az óriási feltűnést keltő eseménynek köszöni keletkezését a Zill esz-Szultán szájába adott dal. «Zill esz-Szultán királyfi vagyok én. Én vagyok Irán lámpájának a szeme. Megbántam, hogy eljöttem. Királyi atyám, mi volt az én bűnöm? Mi volt ezen sötét napom oka.

Sehogy sem megy a fejembe, hogy trónörökös fivérem király legyen, én meg szolgál. Királyi atyám, mi volt a vétkem? Mi volt

Ber szer-e divâr nisesztem âbr bâriden girift
Khâk ber ferkes nisined her ke jár ez men girift

¹⁾ Szer-e kuh-e bulend digem bebâr eszt
Birinds mîdsused del bi kerrâreszt
Birinds mîdsused bâ sir-e mîsûn
Teme' kendend ze mâ in gefûm-e khisûn.

²⁾ Sven Hedin Veliad är icke heller bland folket synnerligen populär, men Sel i Sultan är både aktad och fruktad på grund af sin kloka och energiska styrelse.

Genom Persien Mesopotamien och Kaukasien (Stockholm 1887) 117 l.

³⁾ Suddenly without any warning, came the news that he had been deprived of all his governements, with the exception of the city of Isfahán; that he and some of his ministers who had accompanied him to the capital were kept to all intents and purposes prisoners within its walls.
Browne A year amongst the Persians (Lond. 1893) 104 l.

oka rossz napomnak (azaz szerencsétlenségemnek)? Hol van Kasán és Kurdisztánom? Feráhán kormányzóságom? Én, ki Teherán rabja vagyok. Királyi atyám, mi volt az én bűnöm? Mi volt az én szerencsétlen napom oka?»¹⁾

Elég prózaiasan jó falathoz hasonlítja kedvesét egy népdalban a szerető. «Áldogáltam, jött és elment egy sétáló cziprus. Egy puszpángfa termetű bimbó száju jött és eltávozott. Így szólék szívemhez: oh te, szerencsétlen szívem, láttad, hogy milyen falat jött a szájhoz és elment onnan.»²⁾

Egy dalban almához van hasonlítva a kedves fehér piros arca és az imádó ezüstbe foglaltatja a kedvesétől kapott almát. «Az utczára kijöttél és egy almát adtál nekem. Még meg van az az alma, melyet te nekem adtál. Száz ezüstbe foglaltam és becsben tartom.»³⁾

A bordalok közt a sok 'Omer Khejjâm és Háfiz utánzat mellett pórias eredetüket homlokukon viselő is akad elég. «Adj egy

1) Sázde i Zel-esz-Szultánem
 Csesme esirâgh-e Irânem
 Ez âmeden pesimânem
 Sâh bâbâ gonâh-e men ese bûd
 In rûz-e szijâh-e men ese bûd
 Bâ velia'd birâderem
 An szultân ve men esâkerem
 Hies nereved der khâterem
 Sâh bâbâ gonâh-e men ese bûd
 In rûz-e szijâh-e men ese bûd
 Kû Kâsân o Kurdisztânem
 Kû bâkem Ferâhânem
 Men ke eszir-e Teherânem
 Sâh bâbâ gonâh-e men ese bûd
 In rûz-e sijâh-e men ese bûd.

2) Isztâde bûdem szerv e revân âmed o reft
 Semsâd kedd o gonese dehân âmed o reft
 Delrâ goftem ej del-e kem thâ-l'e*) men
 Didî ke ese loqm-e bedehân âmed o reft.
 *) thâl'e a. m. thâl'i; a thâ igen gyakran kap a modern kiejtésben hehezetet.

3) Bekûese der âmedi o jek szibem dâdî
 Hemreng-e khodet szurkh o szefidem dâdî
 On szibi ke to dâde i henûzes dârem
 Szed nukre girifte em 'ezîzes dârem.

üveg bort dervisek csaplárosa? Bort adtál nekem, sültet adj a nyársról? Hádsi leány, adj egy pohár bort?» (a két utolsó sort frivol tartalma miatt nem fordítom).¹⁾

«Ha van eszed, így szól a dal, menj a korcsmába. Tégy szert egy tündérszépségre és légy bolond. A rosszat látó, síró szemnek kiszurasát kívánom. Nem számítok én a paradicsomra, veled egyesülni óhajtok édesem.»²⁾

A szokásos, a költészetből jól ismert módorban szól a borivásról és a szerelemről a dal «Attól a bodros hajfürtödtől van szívemnek a baja. Ajkadnak a barna szépség foltja az én szívem csomójának a felbontója. Oh édesem, adj nekem bort. Mértékkel adj bort. Mondtam, hogy a szívem így szólt, vérrel telitem azt.»

Mondtam, a szemem így szólt, olyanná teszem azt, mint az Oxus-folyam. Oh barátnóm, adj bort. Mértékkel adj bort. Vedd el attól a törvénytelen szülöttől (vagy gaztól), add nekem, a törvényes gyerekeknek. Mondtam, hogy a testem így szólt, néhány nap mulva megbolondítom és kiüzöm a városból.

Oh kedvesem, adj bort. Kellő mennyiségű italt adj. Attól a törvénytelen gyerektől vedd el s add nekem, a törvényesnek.³⁾

1) Szák i dervisân dsâm-e serâbem de*)
Serâbem dâdi szikh-e kebâbem de
Dokhtere Hâdsi dsâm-e serâbem de
Dokhter-e Hâdsi bamâ doroszt tâ kun
Bende selvâveret suvej suvej vâ kun.
*) de a. m. dîh.

2) Eger 'egl dâri bemejkhâne seû
Perirâ bedeszt âr o divâne seû
Ez girje esesm-e bedbin peiveszte âl khâhem
Ne buved szere-behestem járâ veszâl khâhem.
*) 'egl a. m. 'aql.

3) On Zolf e muszelszelet belâ-je dele men
On khâl-e lebet ukde gusâ-je del-e men
Ej jár merâ bâde bede
Bâde beendâze bede
Goftem ke delem goft ke por khûn kunemes
Goftem esesmem goft ke Dsejhûn kunemes
Ej jár merâ bâde bede
Bâde beendâze bede
Ez on herânzâde begir
Be men helâlzâde bede

Télen a bor a részegeseknek elővarázsolja a tavaszt. «Télen a borivóknak eljött a kert és a tavasz. Csapláros te itasd meg őket a borral. Mert eljött az imádott. Eljött a kedves szépség, ez a csupa csalfaság, ez a csupa ragyogás, ez a szívrabló.

Húzd rá zenész, énekelj korcsmáros. Jóra fordult a sors. A rózsaidénykor, oh te bájos lény, éjjel-nappal nyilvánosan idd a bort. Láttad, láttad szívrabló az ölembe, az ölembe? Te vagy, te vagy szemem, szemem fénye. Szempilláid nyilától meglöve ég a szívem. Reszket a testem.»¹⁾

Nem ritkán török kifejezéseket használ a perzsa népdal: «Áldozatod vagyok, gyors lovas. A mint vágatsz, hozd el barátom. Jöjj, jöjj (törökül). Elmentem az ékszerészboltba, láttam egy pár gyűrűt. Barátom, jöjj, oh jer, jer» (törökül).²⁾

Egy török mondattal kezdődik egy népdal, mely Emin esz-

Goftem ke tenem goft pesz ez rûzi esend
Medsnûn kunem vez sehr birûn kunemes

Ej jár merâ bâde bede

Bâde beendâze bede

Ez on herâmzâde begir

Be men holâlzâde bede

- 1) Faszl-e zemisztân be mej peresztân
Behâr o bosztân âmed.
Szâki bâ isân
Tho mej binusân
Ke dsân dsânûn âmed
Amed nigâr in heme deghâr
In heme dslâl in delber
Muṭrib to bizen szâgi binevâ
Rû kerde kezâ
Der faszl-e gol ej nigârâ
Mej bokhor rûz o seb âskârâ
Didi, didi be berem, beberem
Tûi, tûi nûr e beszerem beszerem
Zede tire muzsegân del szuzân dârem
Ten lerzân dârem.

- 2) Gorbânetem esâbuk szuvâr
Hemesû miri jârem biâr
Gel, gel
Reftem dukân-e zergeri
Didem dô tâ engusteri
Jâre men gel. âj gel, gel.

Sultán gyermekkori szépségét is megemlíti. «Mondtam, adj egy csókot kalácssütő felesége (törökül). Istenem, te légy az én barátom, te légy az én sötét éjszakám. Az Il-Khán-kert utcájában (ott volt Emîn esz-Szultán háza) Emîn esz-Szultán öli az emireket (azaz maga iránti szerelemre gerjeszti érzelmeiket).

Szemöldöke ijának szempilla nyila szivemen (májamon) talált, ő öl meg engem.»¹⁾

Törökül hívja egy népdal hőse magához az iszfaháni szépséget. «Iszfaháni ártatlanka Zele Szultán alattvalója. Kecses mozdulatú. Állj, állj meg (törökül) ártatlanka. Asszony, állj meg, állj meg te ártatlanka» (törökül).²⁾

A szerelem legnagyobb foka, ha kedveseért vallását is otthagyja az imádó. Ez a klasszikus irodalomból jól ismert vonás gyakran előjön a perzsa népdalokban.

Tegnap nem voltál keblemen. Megyek, zsidó leszek. Engedelmes vagyok, te reád hallgatok Hanbale vagy igen (ha hanbale itt a sirázi szójárás szerint a. m. igen). Én a te áldozatod vagyok Hanbale.³⁾

Ugyanezt teszi egy szerelmes a dal szerint egy szép magus vagyis gebr fiúért. «Csodaszép tűzimádó fiút láttam. Elhagytam a hitet és a templomban foglaltam helyet. Új hitnek adtam át szivemet és nyakamba vettem az övet. Oh czimborák, Istenemre mondom, csodálatos egy cserét csináltam.»⁴⁾

¹⁾ Dedem bir bûsze ver bir bûsze ver zen burekesi bâsi
Khodâ jár e men to bâsi seb-e târ e men to bâsi
Râszt-e khijâbûn bâgh e Il-Khâni Emîn esz Szultân umerâ
mikused [inikused.

Abrû kemûnese muzsegân tires ber dsigerem zed û merâ

²⁾ Mâ'szume iszfahâne
Ra'jet Zel-esz-Szultâne
Gerden khûb mî dsûnbâne
Dûr, dûr mâ'szûme
Kârî, dûr, dûr mâ'szûme.

³⁾ Di seb berem ne bûdi
Mirem*) mîsem**) ja'ûdi
Mut' mutî'e dsân Hânbâle
Men torâ gurbân Hânbâle.

*) mîrem a. m. mîrevem. **) mîsem a. m. mîsevem.

⁴⁾ Didem imrûz 'edseb moghbese ra 'nâi
Gestem ez din o giriftem bekiliszâ dsâi

Az erotikus perzsa irodalomban szokásos módon a kagylóba való gyöngy hintéssel rajzolja a szerelmi gyönyört. «Magas kastélynak vagyok én ma éjjel a vendége. Koldus voltam, de ma éjszaka szultán vagyok. Menj és jól (szó szerint részeg módra) készítsd el a helyemet. Mert ma éjjel gyöngyöt hintek én a kagylóra.»¹⁾

A kikapó babáját elég csipősen a közfürdőlepedőjéhez hasonlítja egy népdal hőse. «Mondjátok meg babámnak, hogy én többé nem vagyok a szeretője. Ne áruld a szépségedet, mert én nem vagyok a vevője. Te fürdőlepedő vagy és mindenkinek a vallán nyugoszol. Én senki fürdőlepedőjének nem vagyok az őrzője.»²⁾

A szójáték sokszor előjön a népdalban. Egy keresztyén leányról szól a következő népdal: «Oh te, kinek szokása és természete a szívszakítás. Törd össze a szívünket, hisz jó ennek a dolognak a vége. Szívrabló édes. Szívrabló lelkem. Mindennek, a mi eltört, lemegy az értéke.»

Csak a szerelmes szívének és a kedves bodor hajfürtjének nem. Holdam. Én holdam. Örült lett ez az én szívem, asszonyom. Csupa vér lett ez a szív, asszonyom. Ha a szerelmi búval megbarátkozik a szív. Főül akkor a vágy paripájára a szív. Holdam, holdam. Ha nem léteznék szív, hol tartózkodnék a jó barát. Ha nem lenne jó barát, mire szolgálna akkor a szív? Holdam. Én holdam. Tele vér lett ez a szív, asszonyom. Oh te, ki Jézus lehetű szívrabló keresztyén vagy.

Kivánom, hogy keblemre jöjj éjjel félelem nélkül (visszaadhatatlan szójáték a terszai a. m. keresztyén és bi tersz ai a. m. félelem nélkül jöjj szavakkal). Szívrabló lelkem! Szívrabló lelkem! Én a te lábad fejéhez dörzsölöm nedves szemem. Te nedves ajkad

Deli bedin dâdem zunnâr begerden besztem
Ej refikân bekhodâ kerdem 'edseb szeudâi.

- 1) Szer-e kaszr-e bulend mihmûnem imseb
Gedâ bûdem veli szultûnem imseb
Bireû dsâi merâ mesztâne endâz
Ke dorra ber szedef efsûnem imseb.

- 2) Jârrâ bigûjid ke men diger jár nejem.
Hosznê mefîros ke men kheridâr nejem
To leng-e hamûmî o bedos-e heme kesz
Men leng-e hamûmî kesz negehâr nejem,

dörzsöld az én száraz ajkamhoz! Szívabló lelkem. Örült lett ez az én szívem, asszonyom. Teli vér lett ez a szív, asszonyom.»¹⁾

Kérdi egy dalban hűtlen kedvesétől az imádója, hogy miért oly sápadt. «Oh zsarnok viszonyt felbontó kedves! Ki elraboltad a hitet és nem mutattál hűséget. Jer ide sápadt arcú úrhölgy? Jöjj ide fehér képű asszonyság? Miért lett sápadt arcod? Utczád-ban ismerős vagyok, de színed elé nem juthatok. Véres szájú farkas vagyok, mely nem látta Józsefet. (Célzással az ismeretes mohammedán legendára). Jer ide sápadt arcú úrhölgy? Jöjj ide fehér arcú asszonyság? Miért oly sápadt az arcod?»²⁾

Az udvarlóját sokáig türelem próbára tevő leányhoz így szól egy dal: «Oh barátnóm (illetőleg kedvesem), te tudod, hogy kegyet-

- ¹⁾ Eǵ onke bedel sikesztenet 'adet o khúszť
Bisiken dele má ke ákhir-e kár nikúszť
Delber dsán Delber Dsán
Herese sikeszteszt geǵmetes misikened
Ellá del-e 'ásek o khem turrei dúszť
Máh-e men! Máh-e men!
Medsnún sode in del-e men khánun
Por khún sode in del-e men khánun
Ger beghame 'esk százkár ájed del
Ber merkeb-e árezú szuvár ájed del
Máh-e men. Máh-e men.
Ger del nebúđ kudsá veǵen százed dúszť
Ver duszt nebásed beese kár ájed del
Máh-e men. Máh-e men.
Medsnún sode in dele-men khánun
Eǵ delber 'Isza nefesz terszái
Khá'hem beberem sebi to bi tersz ái
Men ber kef-e pájet dide ter száǵem
Tho ber leb-e khosk-e men leb-e ter száǵi
Delberdsán
Medsnún sode in dele men eǵ khánun
Por khún sode in del-e men eǵ khánun.
- ²⁾ Eǵ jár dsefá kerde o peǵvend burride
Din burde vefádári o 'ahd i tú nedide
Biá khánun szefide. biá klanun szefide.
Cserá renet peride
Der kú-je to ma'rúfem vez rú-je to mehrún
Gorg dehen álúde ve Juszúfra nedide
Biá khánun szefide, biá khánun szefide.
Cserá renet peride.

lenségedet tűröm. Mikor remélhetem a veled találkozást? Meddig vetsz még tüzet kebábbbá sült szívemre.»¹⁾

Még Khizr próféta sem él oly boldogan az élet forrásának a vizével, mint a boldog szerelmes. «Nem él oly jól Khizr az élet vizéből, mint én.

Ki a te szépségedre vágyva, élve tűzben-vízben vagyok. Tegnap setét éjjel jöttél, igen izlésemre való voltál. Szétszórt hajjal jöttél, igen tetszőssé tetted magad.»²⁾

Egy dalban így mentegeti magát a leány, hogy állhatatosan követi őt a szeretője.

«Ha 'Ebbasz bele nem egyezik, mit tegyek én? Ha nem tágit tőlünk, mi tevő legyek?

'Ebbász lelkem, 'Ebbász kuszált hajfürtű 'Ebbász. Oh 'Ebbász! Én neked áldozatod vagyok 'Ebbász.»³⁾

Felsorolja egy dalban a szerető, hogy mit vásárolt szép babájának. «A mint szemeidet megláttam, szurmét (szemfestéket) vettem számodra. Szemöldökeidet megpillantva, fekete festéket vásároltam neked.

Mihelyt meglátám füleidet, mindjárt függőt vettem számukra. Hajfürtjeidet meglátva, fésűt vettem nekik. Megpillantva szép kezidet, karperczet vettem számodra.»⁴⁾

¹⁾ Ej dűszt tú midáni
Hesztm bedsefá-je to
Tá kej betevánem bűd
Ummide legá-je*) to
Tá kej to zení átes
Ber gelb-e**) kebábe men.
*) legáje a. m. líkájjet.
**) gelb a. m. kalb.

²⁾ Khezr ze āb-e zendagí khos ne zijed esenán ke men
Kez hevesz-e dsemál-e to zende der āb o átesem
Dí seb seb-e tár āmedi khejlí meze kerdí
Bā zolf-e perisán āmedi khejlí meze kerdí

³⁾ 'Ebbász ke ríza nemised*) men ese kár kunem
'Ebbász, 'Ebbászdsán, hej 'Ebbász zolf e perisan hej 'Ebbasz
Men torá kurbán hej 'Ebbász.

*) nemised a. m. nemiseved.

⁴⁾ Csesmátrá ke didem szurme berát kheridem
Abrútrá ke didem veszme berát kheridem
Gosátrá ke didem gosvárs berát kheridem

A hova csak akarja, oda csábíthatja őt az imádottja. «Pányvát vetett a nyakamba a barátom. Oda vezet engem, hová a kedve tartja. Hol a mecsetbe, hol a keresztény zárdába (illetőleg korcsmába) visz.

Mindenhová elvezet engem, hová csak akar.»¹⁾

Az ajtó és a szobafalat hívja tanukul a szerelmes, hogy nincs neki mással viszonya. «Az első nap, mikor én megláttalak, már akkor mondtam. Ez az, ki elsötétíti majd napomat (azaz szerelmi bút hoz reám).

Ne hallgass reá édesem, hogy kívüled van nekem más szeretőm. Vagy hogy én éjjel-nappal egyébre gondolok náladnál. Ha azt mondanám is, hogy nem törődöm veled. Ajtó és fal tanuskodának, hogy az nem úgy van.»²⁾

Ékszernek nevezi egy népdal valószínűleg czélzással a leány nevére a szép kedvest. «Ebből az utczából elvinni az ékszeremet. Annyi mint handsárral összevagdalni a májamat. Lelkem ékszer! Lelkem ékszere!

Én magamon kívül vagyok az ékszer miatt. Mert erős kezétől nyomorult (szó szerint lerombolt, romba dőlt házú) vagyok. Lelkem ékszer. Lelkem ékszere. Ittas, bolond vagy te ékszerem. Igen bájos vagy te, ékszerem.»³⁾

Zolfátrá ke didem süne berát kheridem

Desztátrá ke didem desztbend berát kheridem.

- 1) Reste ber gerdenem efgende dúszt
 Mikesed her dsá ke khâterhâi fúszt
 Geh bedeirem gâ*) meszdsed mikesed
 Mikesed her dsá ke khâterhá i fúszt
 *) gâ a. m. gâh.

- 2) Rûze-evvel bedidemet goftem
 Onke rûzem szíjeh kuned in eszt
 Mesineû ej dúszt ke ghejr ez to merâ jari heszt
 Já seb-o rûz bedsûz fekr-e to em kâri niszt
 Ger begûjem ke merâ bâ-to kâri niszt
 Der o dívâr gevâhi bedehed kâri heszt.

- 3) Ez in kûcese bi-bürden ziveremrâ
 Ze khendser pâre kerdem dsigeremrâ
 Ziverdsân, Ziverdsân! Ziverdsân, Ziverdsân!
 Men ez deszt-e Ziver hâli nedârem
 Ke ez deszt-e kahr es khânekherâbem
 Ziverdsân Ziverdsân!

Sárguló arczára hivatkozva így esdekel egy dalban a szerelmes. «Te raboltad el tőlem a szívemet, oh te hamis angyal. ElvitTED és kinek adtad tegnap a kezébe, te tündér. Holdarczú lélek, gyarapító szívrabló, rosszul vagyok. Szívem rablója, fejem koronája. Egy pillanatra jöjj a keblemre! Tekintsd ezt a sárga arczomat. Gyógyítsd meg fájdalmamat.»¹⁾

Valami babonára céloz a következő kissé homályos népdal. «Az én barátom zsebkendője elveszett a rózsafa alatt. Halálom láttad. Ne jöjj, ne jöjj. Ágról ágra szállva zajong (sic) a csalóány. Halálom láttad. Ne jöjj, ne jöjj.»²⁾

A szerelem nem könnyű dolog. «A gránátalmafa tetején áll a nap. A szerelmes zavartan tétován álldogál az utczában. Azt mondják, könnyű a szerelmeskedés.

Ne szerelmeskedjél, mert az gyógyszer nélküli fájdalom. Oh bolond, oh szerelmes, mondd, de igazad van. Ma nem tudom, hogyan jöttél a kezembe. Hogy kora reggel részeg fejjel jöttél. Ha a szívem vérét iszod is, nem adlak ki a kezemből. Mert szívem vére utján jutottál a kezembe. Oh bolond, oh szerelmes, oh szívrabló, oh fejedelem. De igazad van, mondd.»³⁾

Ziver meszt o melengem

Ziver khejli kasengem

- 1) Del tû ez men bordi ej sokh szerûs!
Burdî beki biszepordi deszt perî dûs
Mehlikâ delrubâ dsân fezâ gestem musewes
Del ber-e men tâds-e szere men.

Lehze to biâ der ber-e men

Nezer benemâ ber in rûkh e zerdem

Bekun dermân in derdem.

- 2) Desztinâl-e járem gom sod zir direkht-e gol
Merg-e men didi. Nâi! Nâi!
Sâkhe besâkhe bend sode dsih*) dsih mizened bolbol
Merg-e men didi. Nâi! Nâi?

*) dsih a. m. dsîgh vagy dsîkah elamor Vullers I. 546. l.

- 3) Aftâb beszer-e direkht-e gol bendâne
‘Asek beinjân kûcse szer gerdâne
Merdom mîgûjend ‘âseki aszâne
‘Aseki mekon ke derd bî dermâne
Aj vâlih aj bâlih*) veli hakî dâri bugû
Inrûz nedânem bece deszt âmedei

*) bâlih a. m. vâlih.

A szeretett lény bajait a költészetből jól ismert hasonlatokkal rajzolja a perzsa népdal. «Kellemét három dolog lopta el két ajkadról. Egyik az élet, a második Zemzem, a harmadik a Keuszer vize. Három dolog részes két hajfonatod jó illatában. Az egyik a szellő, a másik a mosusz, a harmadik az illatszert füstölő. Varázslattal hármat raboltál te el a holdtól, a huritól és a peritől.

Az egyik a szépség, a másik az arcz, a harmadik a természet.»¹⁾

Hasonló felsoroló modorban van tartva egy másik népdal: «Ezer szolgád neked alakod, arczod és képed. Az egyik olyan mint a ciprus, a második mint a rózsa, a harmadik meg mint a hold.

Egy csókban három dolgot adj nekem a két ajakról. Az egyik a rubint, a második pisztác, a harmadik a ezukor. Három dolog nedves szerelmi búdban a szem vizétől. Az egyik a takaró, a másik a párna, a harmadik az ágyiruha.»²⁾

Az igazi szerelmes, mondja a dal, nem törődik a rendőrséggel. «Kedvesem szeretője vagyok én, mi közem nekem a hitetlenséghez és a hithez.

Nekem a vele való egyesülésre szomjazónak mit ér az élet forrása?

Imádottam ajkán találok én fel az élet jelét. Aztán, oh én lelkem, mit törődjek én a lelketlen rendőrséggel (az eredetiben a francziából vett police szó van használva).

Kez evvel bándád meszt âmedei
Ger khûne delem khori ze desztet nedihem
Zirâ ke bekhun-e del bedeszt âmedei
Aj vâlih, aj bâlih
Aj delber aj szerver
Veli hakk dâri bugû.

- 1) Letâfet ez dô leb-e to rebûde eszt sze esiz
Jeki hejât o dovom Zemzem â*) szevom Keuszer
Be bûje khos ze dô zolfet sze esiz behre berend
Jeki neszim dovom esehre-vo**) szevom pejker.

*) â a. m. û és. **) vo a. m. ve és.

- 2) Hezâr bende torâ heszt kedd o 'ariz o rû
Jeki ese szerv-o dovom esûn gol o szevom ese kemer*)
Merâ sze esiz bebekhs ez dô leb jeki bûsze
Jeki agigo**) dovom piszte-vo szevom seker
Sze esiz ez ghem-e 'esket beâb-e dîde derend
Jeki lehâf o dovom bâles-o szevom beszter.

*) kemer a. m. kamar. **) 'agiga. m. 'akik.

A szerelem megöltje vagyok én, mi dolgom van nekem a kerületi rendőrfőnökkel? Az ő tönkretettje, bukottja vagyok én, mi dolgom van nekem a törvényszéknél?»¹⁾

Az esőre hajló borus idő, mely igen alkalmas a titkos összejövetelre, több dalban előjön: «Felhős éjszaka van, eső lesz. Az iszfaháni lövezető fog eljönni. Lövezetők, csendesen hajtsatok. Mert holnap az a fényes hold fog felkeresni.»²⁾

Igen sok dalban kedvesét hívja magához a szerető. «Én a szemöldök nyílásainak a kezétől féltében nem merek mindenfelé jární. Jöjj el sétáló ciprusom. Te vagy az én lelkem nyugalma. Jer ide bimbószájúm. Te vagy az, a meddig csak fennáll a világ. Micsoda óh szépség ez a sok harag és erőszakosság? Mi annak az oka, hogy nem esik meg rajtunk a szíved? Jöjj, te vagy az én ragyogó holdam s te léssz az én szépek királyom, a meddig csak a világ világ lesz.»³⁾

Egy együgyű kis dalban csirkének van nevezve a szerető. «A csirke mely az enyém s melyé én vagyok. Még nem lett reggel

-
- 1) 'Asek-e járem merâ bâ kofr o imâm ese kâr
 Tesne-je veszlem merâ bâ cesmeje hejvân ese kâr
 Ez leb-e dsânân hemî jâbem nesâne zendegî
 Pesz merâ ej dsân-e men bâdsâne bidsânân polisze ese kâr
 Kust-eje 'eskem merâ bâ sehneje deuron ese kâr
 Mufesze unem merâ bâ zemreje-divân ese kâr.
- 2) Sebe âbreszt o bârûn khâhed âmed
 Dselu-dâr e szipâhûn khâhed âmed
 Dseleû dârûn ke lengerdâr birânid
 Ke ferdâ mâh-e tâvân khâhed âmed.
- 3) Men ez deszt-e kemândârân-e âbrû
 Nemî ârem guzer kerden beher szû
 Biâ szerv revânem
 Tûi ârâme dsânem
 Biâ gonese dehânem
 Tû bâsi
 Tâ dsehân bâsed tû bâsi
 Nigârâ in heme kahr o ghezab esiszt
 Delet ber mâ ne mi szûzed szebeb esiszt
 Biâ mâh tâbânem tui
 Sâh khûbânem tû bâsi
 Tâ dsehân bâsed tû bâsi.

s már is kimegy az utcára. Mert nem bántom én a holdat, azt a kutya apját nem sértem én.»¹⁾

A tervbe vett utazásnak elhalasztására vagy arról lemondásra szólítja fel a választottját. »Te láttad, hogy mit tettem szerelemből. A bor elfogyasztása után lelkemet dobtam oda ajándékkul. Nem hagyok fel a kereséssel, míg csak el nem érem a kívánságom. Vagy lelkem egygyé lesz kedvesemmel vagy kimegy lelkem a testemből.

Oh holdhoz hasonló arcú, lelkem a te váltság díjad. Hagyj fel ezzel az utazással?»²⁾

Saját fejét ajánlja fel ajándékkul kedvesének, ha az öt éjszaka meglátogatja. »Ha éjjel hűségből hozzám eljön. Én fejemet vetem úti ajándékként eléd. Ragyogó holdam jobb vagy te a lelkemnél, te vagy az én szívablóm.

Én a ki örült lettem, szépem. Óh szépség, vér borította el az én szemeimet. Nem neheztelek én, hogy másokkal barátkozol. Mit tettél én velem, hogy azt tegyed ő vele?

Óh szellő, tőlem a tehetetlentől menj egy időre a rózsás kert felé (kedvesét nevezi rózsás kertnek). Szívabló! Szívabló! Köszöntsd őt nevében és mondd meg neki, hogy óh te, kinek a világ lelke a váltság díja. Szívabló! Szívabló? Fényes holdam jobb vagy te a lelkemnél. Te vagy az én szívablóm.

Én megőrültem, szépem. Tele vér lett a szemem, bájos alak. Mit vétettem, hogy így lealázott engem az ég. Két szememből könnyárt ontatott az ég. Egy tanácsot mondok neked, jól vigyázz. Ne tedd oly nyomorulttá és ne alacsonyítsd le úgy, mint engem, a szeretődöt. Óh szívabló! Szívabló! Ne bántsd a szívét, te ezüsttestű. Ne égesse őt úgy, mint engem a szerelmi

¹⁾ Dsudse mál-e men men mál-e dsūdse
Hálá szobh nesode mired bekūese
Ke ķemer nemizāredem men
On szegpeder nemizāredem men.

²⁾ Der 'ālem-e mehebbet didi ese kār kerdem
Ba'd ez szeporden-e mej dsānrā neszār kerdem
Deszt ez teleb nedārem tā kām-e men berājed
Jā dsān reszed bedsānān jā dsān zi ten berājed
Ej meh-liķā ruķi fedā!
Terk in szefer kun.

bú. Ragyogó holdam lelkemnél jobb vagy, te vagy az én szív-
rablóm.»¹⁾

Az eltávozó kedves derekára kötött kendőből kíván magának
szemfedőt a szerelmes. «Idegenbe menve fordulj arczoddal ha-
zád felé. Derekad kendőjéből csinálj nekünk szemfedőt. Legyek
én a te külföldre menésed áldozata. Fehér nyakad áldozata
legyek.»²⁾

Sóhajtozik, hogy nehezen megközelíthető az ő szépe. «Te a
várban vagy, én pedig a vár lábánál. A te ajkad, fogad és szemed

- ¹⁾ Ger sebî ez vefâ biâi berem
Men neszâr-e rehet nemâjem szerem
Meh enverem ze dsân bihterem
Tûi delberem
Men ke medsnûn sodem nigârâ
Dide por khûn sodem nigârâ
Nerendsem ke bádigerân khû kuni
Tû bâ men ese kerdî ke bâû kuni
Ej szebâ jekdemî ez men nâtevân
Guzer kun zemânî szû-je Golisztân
Delber! Delber!
Szelâm-e men zâr bervej reszân
Bugû ej fedâ-je tû dsân-e dschân
Delber! Delber!
Meh enverem ez dsân bihterem
Tûi delberem
Menke medsnûn sodem nigârâ
Dide por khûn sodem nigârâ
Ese kerdem ke kh'ârem nemûdi felek
Szirisk ez dô esesmem kesûdi felek
Kunem in neszîhet bedsân zinhâr
Mekon 'âseketrâ esû men kh'âr o zâr
Delber! Delber!
Merendsân delesrâ to ej szimten
Mebâdâ beszôzed zighem hemesû men
Meh enverem ze dsân bihterem.
Tûi delberem.

- ²⁾ Beghurbet mirevi rû der veþen kun
Ez on sale keddet mârâ kefen kun
Beghurbûne*) gheribî refînet sem**))
Beghurbûn-e belah-e gerdenet sem.

*) ghurbân a. m. kurbân.

**) sem a. m. sevem.

áldozata vagyok. Te a várban ülsz rózsabokor módra. Én csalógányként lábadnál hallatom panaszom.»¹⁾

A szerelmes a dalban, mint már párszor előjött, kedvese vevőjének nevezi magát. «Én vagyok a te rubint ajkad vevője. Ha nem vagyok szerelmes, megölni való vagyok. Ha nem vagyok szívvel lélekkel szerelmes, égjek el mint a fáklya a pusztaságban».²⁾

Könnyeivel írja fel egy dal szerint a szerető, hogy kedvesének helye üres. «Minden tartományban hova csak mentem, minden irányban a merre csak utam vettem, szemeim vizével irtam fel, hogy kedvesem a te helyed üres.

Jó dolog saját szemmel látni a tulipánarczukat. Mit ér, ha az ember másoktól hallja leírásukat. Az őz fut a pusztaságból és bög. Találomra mit ér futkosni a vadásznak?

Kelímhez így szólék, fogadj fel engem szolgáltnak. Felelte, hogy öreg rabszolgát venni mi haszon.»³⁾

A köznapi élet apró eseményeiből veszi tárgyát sok népdal. «Két szemével a búzát tisztította. Meglátva engem megtöltötte a vizipipát. Kinyujtottam két kezem, hogy megésókoljam ajkait. Elfordítá fejét és a kertbe fordult».⁴⁾

Egy népdal a moszlimek legkedveltebb szerelmi történetje

1) To der kal'e o men der páj-e kal'e
Beghurbûn-e leb o dendûn o helge
Tô der kal'e nisîni khermen-e gol
Menek pájet benâlem hemesû bolbol.

2) Leb e l'el-e torâ men musterijem
Eger 'âsek nebâsem kustenijem
Eger 'âsek nebâsem bedel o dsûn
Beszûzem meszle mes'al der bijâbûn.

3) Beher dijâr ke reftem beher cemen ke reszidem
Ze âb-e dide nevestem ke jár dsâ-je to khâliszt
Diden khos eszt la'le rukhonrâ becesm-e khis
Tarîfesân ze ghejr siniden ese faide
Ahû ze dest mireved o nâre mîzened
Szejjâde bi vâkif deviden ese faide
Goftem Kelimrâ begholâmi kebûl kun
Goftâ gholâmi pîr kherîden ese faide.

4) Dô esesmânes ke gendum pâk mikerd
Merâ mîdid o kalijûn esâk mikerd
Dô deszt kerdem ke lebânes bebûszem
Szeres keds kerd o mejl ber bâgh mikerd.

Juszuf és Zalikha történetére czélozva így szól. «Legyek én Isten szerelmeért a te váltság díjad oh tolvaj! Ezerszer mentem Egyiptomból Kanaan felé. Zulejkhám szemem kívül semmit sem láttam az útban.

Mondd meg Jákobnak, hogy Egyiptomban láttam ugyanazt a Józsefet, kit te elvesztettél. Isten szerelmeért legyek én a te váltságdíjad oh tolvaj!

Oh Istenem Zulejkhá meghal a te kedvesed (eziz a modern perzsában a. m. barát, kedves itt József később elnyert méltóságára is czéloz), Józsefednek teste nem állja ki a börtönt. Isten szerelmeért legyek én a te váltságdíjad oh tolvaj!»¹⁾

Egy másik meglehetősen magas színvonalú dalban együtt találjuk említve Juszufot, Zulejkhát és a szerelmes nő keleti példaképét Lejla-t. «Tetőtől talpig én a te irántad való hűség áldozata vagyok. Meddig gyakorolod még te a hűtlenséget és megbízhatatlanságot édesem?»

Mindenki legyen állandóan a te lábaidnál. Meddig ez a vérontás mutass már egyszer kegyelmet. Hogy egyszer szerencsém lehessen hűségedhez. Ha meglátta volna Jákob állad gödröcskéjének kútját, abban a pillanatban érted odahagyta volna Józsefet.

Szépségére nézve nem jobb náladnál Lejla. Nézd, hogy miattad oh bálvány szépség Medsnûn lettem (vagy megörültem). Légy hozzám kegyes te kiért váltságdíj az én lelkem. Nyisd meg füledet végre tanácsom befogadására.

Hadd halljak pár ígét ajkaidról? Hogy végre elnyerhessem hűséged ígését. Tekintsd, hogy mimódon távozott el szememről az álom. Szerelmedért a te erőszakos kegyetlenséged miatt.»²⁾

1) Sevem fedájjet men ez berájjet elláhi ej duzd
 Hezâr mertûbe reftem ze Meszr dsâneb-e Ken'ân
 Beghejr esesm-e Zulejkhâ keszi berâh nedidem
 Sevem fedájjet men ez berájjet elláhi ej duzd
 Bejakûb bugû ke der Meszr didem
 Hemân Juszufîrâ ke gom kerde bûdi
 Sevem fedájjet men ez berájjet elláhi ej duzd
 Elláhi Zulejkhâ 'ezizet bemired
 Ten-e Juszufet thâb-e zendân nedâred
 Sevem fedájjet berájjet elláhi ej duzd.

2) Pâ tâ szer-e men ender gorbân-e vefâj-e to
 Bî 'ehd o vefâirâ tâ kej to kuni dsânâ

Igen ritkán a férfi szépség dicsőítésével is találkozhatni. («Unokatestvér dédelgetem a te szűk szivedet. Szeretem a te csipkés hétszinű felöltödöt (kebá). Hétszinű csipkés öltöny van rajtad. Három miszkál (mérték) arany a te gyűrűd. Abban az órában, mikor leülsz a gyülekezetben, három nővér a te fejed áldozata» (t. i. lesz).¹⁾

Egy másik népdal így magasztal egy szép fiút, illetőleg az irányában táplált szerelmi bűt így rajzolja. «Annak a két hetes holdnak távolléte miatt újra feléledt a lecsillapúlt fájdalom. Nézem annak a fiúnak az alakját. Nincs a szívnek orvossága, mit evő legyek» ?²⁾

Panaszkodik egy népdalban a férfi, hogy bármit vesz is neki, nem tetszik az a kedvesének. «Dolgom van az aranyművesek bazárjában. Az első boltban jó barátom van. Fáradságosan elmegyek a bazárba, fátyolt veszek s nem tetszik az neked. Fájdalmasan elmegyek a bazárba felsőnadrágokat veszek számodra

Szerháje heme khelkán mádam be pá-je to
 Khûn riz sevi tá kej rehm i to nemá ber men
 Tá bú bikesem dsáná ber ked-e vefá-je to
 Jakûb eger midid oncsáh-e zenekhdânet
 Endakhtî Juszûfrâ onlehze bedsáje to
 Der hoszn-e to bi járá Lejli ne ezân belter
 Bengér ke sudem ej bot Medsnûn ez beráje to
 In pend-e merá ej dsân gûs kun to demî âkher
 Lutfî to nemá ber men dsánem befedáje to
 Izhâr bekun âkher jek nukte ez ân lebhâ
 Tá feiz hijábem men ez herî e vefáje to
 Bengér ke cseszân refte kh'âb ez ber e csesmánem
 Ez 'esk-e to ej dsánâ der dscûr o dsefáje to.

- ¹⁾ Piszér 'amann' dele tenget binázem
 Këbâ i csit o heft renet binázem
 Këbâ-je csit o heftreng der ber e to
 Sze miszkál tilâ engusteri-to
 Hemûn szá'et ke der medslisz nesini
 Sze-tâ kh'âher begurbûn-e szere to.
- ²⁾ Ze hedsre csesm-e onmâh-e dô hefte
 Szerî dâred belâ der kh'âb refte
 Szuret-e on-piszér nezâre kunem
 Niszt dermân-e del ese csâre kunem.

s neked nem tetszenek. A bazárba elfáradok inget veszek s nincs nyedre». ¹⁾

Kéri kedvesét egy népdalban a szerető, hogy ne készítse el a vízpipát, mert megégethetné szép kezeit. «Két félig részeg szemed áldozata vagyok. Te ne készítsd el a vízpipát, mert megégeti a kezedet. Ne tölts a vízpipára, mert az nekünk tiltva van. Két kristály fehér kezéd áldozata vagyok.» ²⁾

Igéri egy népdalban a szerelmes, hogy meddig csak ezüstje lesz, nem lesz kedvesével szemben fukar és pénzért veszi a csókot. «A meddig neked csak lesz csókid, elveszem én. A mig csak az ezüstben tart, szórom én azt.

Azt akarom te légy az én barátom, barátom. Felvigyázóm, felvigyázóm te légy. Elválásod miatt panaszom van reád szívemben. De jelenlétedben néma (szó szerint nyelvetlen) vagyok. Óhaj-tásom, te légy az én barátom, barátom.

Oltalmazóm, védöm te legyél. Ha a magas égbe feljutok. Attól kérdezem én majd meg, hogy ez vagy az hogyan is van. Akarom, te légy az én barátom, barátom. Az én szolgálóm, szolgálóm.» ³⁾

- 1) Bebazâr zergerân men kâri dârem
 Bedukûn e evveli men jâri dârem
 Bebazâr mirevem bederdmendi
 Ke csâder mikherem nemîpeszendi
 Bebazâr mirevem bederdmendi
 Ke csakhesur mikherem nemîpeszendi
 Bebazâr mirevem bederdmendi
 Ke pirâhen mikherem nemîpeszendi.
- 2) Begurbûn e dô cesm-e nim mesztet
 To kaliûn csâk mekon miszûzed desztet
 To kaliûn csâk mekon ber mâ herâm eszt
 Begurbûn-e belûr-e her dô desztet.
- 3) Torâ tâ bûsze bâsed mi szitânem
 Merâ tâ nukre bâsed mi fisânem
 Mikh'âhem jâre men jâr e men to bâsi
 Nigeh dâr-e men dâr-e men to bâsi
 Sikâjet dârem ez hedsr-e to der del
 Velikin der huzûret bi zebânem
 Mikh'âhem jâr-e men jâr-e men to bâsi
 Nigehdâr-e men dâr-e men to bâsi
 Eger desztem reszed ber cserkh-e gerdûn

A kertbe kosárral kezében induló leánynak így udvarol a népdalban a legény: «Oh te kékszemű leány. Kosarat tartsz kezében és a kertbe szándékozol menni. Vedd fel kosaradat a kezembe és jőjj a mi kertünkbe. Ülj a kezembe s nézz a szemembe.

Ah te leány, ki összepakolva holmid útra készen állsz. Fátylad alatt rózsacsokorral birsz. Adj fátylad alatt nekünk egy csókot. Ezer fájó szívű imádód van neked.

Hej miért makaeszkodol te leány. Miért vágod úgy félre fejedden a sapkácskádát. Sapkádat fejedről egy művésznek adtam. Nem tudom én, hogy török volt-e vagy perzsa. Óh te leány, ki az Úr gazellája vagy. Ha száz évig maradsz is életben, az én birtokom léssz.¹⁾

Az utcza nagy szerepet játszik a perzsa népköltészet termékeiben. «Ne menj azon az utcán, mert az hosszú egy utcza. A mecesetbe ha még imának az ideje van. Azon az utcán, melyen elejétől végig járok én, sárga rózsa nyomában megyek én.»²⁾

A Perzsiában oly gyakran pusztító pestis vagy kholeráról így szól egy népdal. «Van több panaszom a pestis miatt. Megölt az

Ez ű pürsem ke in esün eszt án esün
Mikh'áhem jár e men járe men to bási
Peresztár-e men tár-e nen to bási.

- 1) Hejá dokhter ke esesm e-zágh dári
Szebed ber deszt o mejl ber bāgh dári
Szebed deszt gir o mejl ber bāgh-e má kon
Szer-e desztem nesin o szelj e má kon
Hejá dokhter ke bár beszte dári
Bezir-e esáderet goldeszte dári
Bezir e esáderet jek húsze má de
Hezárún 'áseket del khaszte dári
Hejá dokhter eserâ leds mikuni to
'Araķsin ber szeret keđs mikuni to
Araķsin-e szeret dádem benákkás
Nemidánem ke turkeszt já kizilbás
Hejá dokhter ke áhű-je khodái
Eger szed szál bemáni mál-e mái.

- 2) Ez on kűcse merev kűcse deráz eszt
Bemeszdsid mirevi veķt e nemáz eszt
Ez on kűcse ke szer fá szer revem men
Bedumbál-e gole zerd revem men.

ennyi ezer istenes embert. Először Germszirt kereste fel. Minden lakóját foglyul ejté annak a falunk.

Másodszor Gezen városát látogatta meg. Tíz tevékeny embert ölt meg ott és két asszonyt. Ardesztánban számtalan népet pusztított el. A nép, a felnőttek és a kicsinyek közül.

Urre és Támeben csupa istenfélő emberek laknak. Urre és Támebe nem ment el a pestis.

Behatolt Tarkba és környékébe. Megölte a nemes czipészeket.¹⁾ Rise minden lakóját megszorította. Felét az ottani lakosoknak föld alá tette.

Betört Mezze és környékébe. Megölte Szebz-'Alit és Kelb-'Alit.²⁾

Igen sokszor hallhatni Perzsiában egy népdalt, melyben a szerető macskának van nevezve. A macska különben a régi indek-

¹⁾ Az eredetiben geve-kesá illetőleg egyesben geve-kes az akire a közfürdőbe menetelkor a lehuzott czipőket bizzák, geve kes is, cui pedibus exalceatis calcei traduntur Vullers II. 1066 l. The person in whose care the shoes (in a public bath etc.) are given. Steingass A Comprehensive Persian-English Dictionary (Lond. 1893) 1109 l. Itt úgy látszik egyszerűen czipészt jelent.

²⁾ Dârem esend gile ez deszt-e vebâ
Kuste eszt csendin hezâr khelke khodâ
Evveli bâr âmede eszt ber Germ szir
Khelge*) on dehrâ heme kerde eszir
Dojom bâr âmede eszt sehre Gezen
Kuste eszt deh merd-e kâri o dô zen
Kuste ez Ardesztân khelge bisumâr
Ez enûsz vez sîghâr vez kibâr
Urre o Tâme heme merd-e khodâ
Urre o Tâme nerefteszt in vebâ
Vârid Tarķ o mehâles geste eszt
Geve-kesâ**) nedsîbi kuste eszt
Khelge rise râ heme ghamnâk kerđ
Niszfe ân khelkâ bezir-e khâk kerđ
Vârid Mezze vo mehâleş geste eszt
Szebz'ali o Kelb'alirâ kuste eszt.

*) khelg a. m. khalk

**) Geve-kesâ a. m. geve keshâ a perzsa többes há a társalgási nyelvben többnyire á-nak hangzik (i preobladajusésim okoncsaniem jav-lajetszva á--há) Zsukovszkij Materialy dlja izucsenija perszidszkikh Nar-jecsij (Szent Pétervár 1888) 212 l.

nél is egyértelmű volt a szeretővel. Ezen a macska (mārsāra) szó kétértelműségén alapszik a Katha Szarit Szagara mesegyűjteménybeli szójáték, midőn a Gautama szent ember feleségét Ahalját elszerető Indra isten macskává változik. «Abban a pillanatban (t. i. mikor a férjet Gautamát meglátta) félelmében macskaalakot öltött magára Indra. Ki áll ott, kérdezte aztán Ahaljától Gautama.

Ez itt csak egy macska (vagy szerető), így felelt az prakrit nyelven, férjének nem egészen titkolva el az igazat.

Igazán, ez a te szeretőd, így szólt erre nevetve a böles.»*)

«Simaszörű macskám van. Elmegy a mennyasszony házába. Elhozza a kakas csirkéit. Jőjj szívrabló, dédelgetni, szeretgetni foglak. Bizalmasod leszek.

Megszabadítlak, kiszabadítalak a búbánt kötelékeiből. Jó barátod leszek. Macskám van fényes szörű. Elmegy Irák városába. Hoz onnét lámpaféleket (vagy lámpához valókat). Jőjj szívrabló, dédelgetni, szeretgetni foglak. Bizalmaskodom veled. Megszabadítalak a búbánat békóitól. Szerető barátod leszek.»**)

*) Mārjārarūpañ cakre ca bhayād Indro'pi tatksanañ
Kaḥ sthito'tra iti so'priechaḥ Ahalyam atha Gautama
Eso thio khu majjāo ity apabhraṣṭhavakryā
Girā satyānurodhinyā sā tañ pratyabravīt patiñ
Satyam tvajjāra ity uktvā vihasan sa tato munih
Katha-Sarit Sagara ed. Brockhaus (Lipsee 1839) 237 l.

**) Gorbe dārem cse malúsz
Mired ¹⁾ khāne je 'arúsz
Miāred dsūdse i khorosz
Delber biā nāz nāz nāzet kunem
Hemrāzet kunem
Ez geid-e²⁾ ghem bāz bāz bāzet kunem
Dem szāzet kunem.
Gorbe dārem cse borákh³⁾
Mírod sehreje Erákh⁴⁾
Miāred eszbáb-e cserákh⁵⁾
Delber biā nāz nāz nāzet kunem
Hem rāzet kunem
Ez geide ghem bāz bāz bāzet kunem
Dem szāzet kunem

¹⁾ mired a. m. mireved. ²⁾ geid a. m. kaíd. ³⁾ borákh a. m. burák.
⁴⁾ Erákh a. m. 'Irák a k hās ejtése elég gyakori. ⁵⁾ cserákh a. m. csirágh
tehát ghain helyett kh.

A dervisről, kit a néphumor szokásos hu, hu, ö, ö (azaz Isten) felkiáltásáról hu-babának nevez, szól egy széltében énekelt népdal. «A barátság rózsájának kinyilásától (szó szerint felkelésétől) csupa fény a mi vendégségünk.

Hozz bort, a hárfa és a tamburin hangjai mellett. Jőjj hubaba! Jer hubaba. Én azt láttam a dervisgyerek tulajdonságaiban, a mit Mózes látott a sinai hegyi tűzben. Jőjj hubaba! Jer hubaba! Jer hubaba, hubaba, hubaba! Derekad kendője hubaba! A pázsit szőnyege letaposva lett a lábától. Annyi tudós és tudatlan perdült ott a tánczra. Egy rózsafa van házunk közepében (a dervis gyereket érti a rózsafa nevezet alatt). Termete előtt eltörpül a kert cziprusainak a magassága. Jőjj hubaba! Jer hubaba! Hubaba, hubaba. Turbánod fonata kubaba.»¹⁾

Nagy nénjének szivtelenségét így rajzolja egy népdal hőse. «Lelkem, nagynéném az ajtóban állok. Sültre és kenyérre éhezem. Vesd meg az ágyam, hadd aludjam. Az ágynak nincsen matracza. A nagynéne erre így felel.) Az éj kezdetén nincs semmi dolgom veled.

Reggel majd kihuzom én a sírból az apádat» (perzsa káromkodás.²⁾

¹⁾ Ez thal'et-e gol-e muv'alat bezm-e má por nür
 Biâr bâde de âvâz-e barbût o tembûr
 Biâ hûbâbâ! Biâ hûbâbâ!
 Men ez semâjil-e dervis beese ön didem
 Ke did Muszâ-je 'Imrân der tedselli-je tûr
 Biâ hûbâbâ! Biâ hûbâbâ
 Hûbâbâ! Hûbâbâ! Hûbâbâ!
 Sâl-e kemeret kû-bâbâ!
 Biszât-e sebz'e leked kûb sod hepâ-je nesât
 Ze beszke 'arif o 'âmmi bereksz berdseszt end
 Biâ hû bâbâ! Biâ hû bâbâ!
 Jekî direkht-e gol ender mijâne khâneje mászt
 Biâ hû bâbâ! Biâ hû bâbâ!
 Hûbâbâ! Hûbâbâ! Hûbâbâ!
 Rîsteje szeret kû bâbâ!

²⁾ 'Ammedsân der helge bâbem
 Gesne i nûn o kebâbem
 Rakht-te kh'âb biendâz bekl'âbem
 Rakht-e kh'âb dôsek nedâred
 Szer-e sâm kâret nedârem
 Dem-e szobhî âgâet der ârem.

Egy európai leányra, ki 1889-ben az akkori rendőrfőnök gyermeke volt, alkalmazták a következő gunydalt, Lejlának keresztelve el őt. «Nem voltam-e én a főnök leánya? Az ötszáz főnyi rendőr uráé? Lejla! Lejla! Jáczint és cziprus a Lejla.

Ha Medsnűnnak zavart volt a szíve. Lejla nálánál zavartabb szívvel birt.

Igen gyöngéd a Lejla. Fiatal menyasszony a Lejla (v. szép leány).

Ha másokhoz volt hajlandósága. Miért hozott akkor engem hirbe (szó szerint miért törte akkor össze az edényemet) a Lejla? Lejla! Lejla! Lejla! Kiesoda a Lejla. Európai a Lejla.»¹⁾

Lejla különben a perzsa népköltészetben a szerelmes nő jelképe. Olykor igen sikamlós dalokban is felhasználják a nevét.

«Lejla lelkem, nyakad köré a kezem. Lelkem Lejla, hadd csókoljam a szádat. Ő az enyém, a mije van, az is enyém.»²⁾
A végső sort illetlen tartalma miatt nem fordítom.

Egy népdal felsorolja, hogy honnan kell házasodni. «Ha jó barátnőt akarsz, csimei leányt végy el. Ha tövis nélkül akarod a rózsát, handseni leánynyal kelj házasságra. Ha akarod, hogy feltaláld a mennyországot, ghulam berzi vagy abjonei leányt végy nőül.»³⁾

¹⁾ Meger men dokhter-e re'isz nebűdem
Szàheh-e pűnszed-tà pòlisz nebűdem
Lejla! Lejla!
Szerv szumbul eszt Lejla
Eger Medsnűn del sűride dást
Del Lejla ez ũ sűrideter dást
Lejla! Lejla!
Lejla malűsz eszt Lejla.
Tàze 'arűsz eszt Lejla
Eger bádigerànes bűd mejli eserà zerfe merà bisikeszt Lejli
Lejla kiszt Lejla
Ferengi eszt Lejla.

²⁾ Lejla dsàn desztem gerdenet
Lejla dsàn lebet bebűszem
Khòdes khàsz màles khàsz
Akh kirem dád kirem dád.

³⁾ Eger jár kh'áhì csime ji gir
Gol bi khàr mìkh'áhì hendseni gir

Gunydalok, melyeknek a tárgya más mint a szerelem, aránylag nem nagy helyet foglalnak el a perzsa népköltészetben. Ilyen például a következő. «Szőlőéréskor a kertben vagyunk. Ha eső esik, fedél alá huzódunk. Kenyerezéskor igen egészségesek vagyunk. De dolog időben sánták vagyunk.»¹⁾

A hősiekedést így gunyolja egy dal. «Mikor az asztal harezterére ugratok, egy pillanat alatt megtöltöm én kenyérral a hasamat.

Én az a bajnok vagyok, ki haragomban egy rőfnyire beülök a folyó vízbe.

Az a hős vagyok én, ki a csata napján rést ütök handsárral a tiszta vizen. Fogammal vért szívok én ki a gránátalmából. Hadd tudják meg az emberek, hogy én milyen vitéz vagyok. Kanállal aludt tejet veszek én ki a fazékból.

Hadd tudják meg az emberek, hogy én milyen vitéz vagyok. Fűrészszel le veszek két levelet a platánról.

Hadd lássa a világ milyen hős vagyok.»²⁾

Eger kh'âhi ke dsennet bijâbi
Ghulâm berzi ve âbjônei gir.
1) Veġt-e engûr tûi bâghim
Veġt-e bârûn tûi thâghim*)
Veġt-e nûn khôrden ke esâghim
Veġt-e kâr kerden esulâghim.

*) thâgh a. m. ták.

**) Csâgh a. m. esâk.

2) Bemejdân-e szofre esû dsevlân kunem
Bejek dem sikemrâ por ez nûn kunem
Men on pehlevânem ke veġt-e ghezeh
Nesined beâb-e revân jek vedseh
Men ön pehlevânem ke rûz e meszâf
Kuned khendser rekhnê ber âb-e szâf
Ze dendûn der ârem ze khûn ez enâr
Ke merdom bedânend menem pehlevân.
Ze kâsuk der ârem ze mâszt ez teghâr
Ke merdom bedânend menem pehlevân
Ze ârre beburrein dô berg ez esenâr
Ke merdom bedânend menem pehlevân.*)

*) Valami hét sorral bővebb alakban kiadta és oroszra lefordította e verset Zsukovszkij Obrazesik perszidszkago jumora Zapiszki Vosztocsnago Otdjelenija (Szent Pétervár 1886) I. 316 l. Az egész igen emlékeztet

Az elővigyázatra int egy oktató népdal. «Ha a lyukra teszed a kezedet, gondolj a kigyóra. Ha a földre teszed lábad, félj a tövis szurásától. Ha nem vagy úszó, ne tedd lábad a tengerbe. Ha bele merültél, gondolj annak a partjára.»¹⁾

Végül a népköltészet termékei közé sorolhatók talán a koldusdalok Sájek a népies perzsa költő,²⁾ ki az iráni koldus csavargó világot szatirizálja, több ilyen dalt jegyzett fel.

Meglehetősen száraz felsorolásai ezek azoknak a helyeknek, hová koldus megy avagy menni akar.

«Sehresztán felé megyek én. Óvjon meg téged Isten a nyári hőségtől. Hádsekin és Tázabádba megyek. Erszényemet megtöltöm szívemet felvidítom.»³⁾

«Táliba kell mennem, barátim. Körutat téve, onnan Seft felé kell utaznom, Tarokrábba megyek én. Sas módra Restbe szálllok.»⁴⁾

Különösen a selyem termő vidékeket éneklük meg a koldus dalok. «Kohdem és Kejhínbe megyek én.»

«A selyemből nyert pénznek örülök én. Sákadsi felé veszem én az utam. Ha alamisnát kapok tőled, hádsi leszél.»⁵⁾ Jengirüd és

Dsa'fer indiai perzsa költő firdauszi modorú szatyrájára. V. ö. Kuka The Wit and humour of the Persians (Bombay 1894 33 l.

- 1) Deszt ber szulákh dári ez már endese kun
Pái ber gil minehi ez zeklm-e khár endese kun
Eger sináver nishti ber mouds-e derjá pá meneh
Eger miján gharķ gerdí ez kenár endese kun.

2) V. ö. a szerző czikkét: Sájek der Satyriker des Vagabundenlebens in Irán. Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes 1895. 338 l.

- 3) Mirevem men beszemt-e Sehresztán
Elemán ez hevá-je tábesztán
Mirevem Hádsekin o Tázábád
Kisze rá por kunem delirá sád.

- 4) Bájed eszt dűszetán be Táles reft
Gerdesi kerd o sod reváneje Seft
Mirevem men beszemt-e Tarokráb
Restrá tej kunem bemeszle ogáb*)

*) ogáb a. m. 'ukáb.

5) Ha könyöradományt adsz, isten téged hadsivá tesz majd (eger sumá fejj beunen bedelhid khodá sumará hádsi bikuned).

Ferzkenárt keresem én fel. A selyembogár bábokból hozd elő osztályrészemet»¹⁾ (azaz adj abból könyöradományt).

-
- 1) Mirevem men be Kohdem o Kejhin
Sád gerdem ze pul-e ebrison.
Mirevem men be szent e Sákadsi
Bireszed fejz e men sevi hádsi
Mirevem Jengírüd o Ferzkenár
Keszmet-e pileje merá tho*) biár.

*) tho a. m. tú.

V. szám. Emlékbeszéd Kriza János l. t. felett *Szász Károly* l. tagtól. 25 kr. — VI. szám. Művészet és nemzetiség. *Bartalus István* l. tagtól. 20 kr. VII. szám. Aeschylus. *Télffy Iván* lev. tagtól. 80 kr. — VIII. szám. A mutató névmás hibás használata. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 10 kr. — IX. szám. Nyelvtörténelmi tanulmányok a nyelvújításra nézve. *Imre Sándor* l. tagtól. 60 kr. — X. szám. Bérczy Károly emlékezete. *Arany László* l. tagtól. (1875—1876.)

VI. k. I. szám. A lány aspiraták kiejtéséről a zendben. *Mayr Auréltól* 10 kr. — II. szám. A mandsuk szertartásos könyve. *Balint Gábortól*. 10 kr. — A rómaiak satirájáról és satirairóikról. *Dr. Barna Ignác* l. tagtól. 20 kr. — IV. szám. A spanyolországi arabok helye az iszlám fejlődése történetében, összehasonlítva a keleti arabokéval. *Goldziher Ignác* l. tagtól. 50 kr. — V. Emlékbeszéd Jakab István l. t. fölött. *Szász Károly* r. tagtól. 10 kr. — VI. Adalékok a m. t. Akadémia megalapítása történetéhez. I. *Szilágyi István* l. tagtól. II. *Vaszary Kolozstól*. III. *Révész Imre* l. tagtól. 60 kr. — VII. Emlékbeszéd Mátyr Gábor l. t. felett. *Bartalus István* l. tagtól. 10 kr. — VIII. A mordvaiak történelmi viszontagságai. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 20 kr. — IX. Eranos. *Télffy Iván* l. tagtól. 20 kr. — X. Az ik-es igékről. *Joannovics György* l. tagtól. 40 kr. (1876.)

VII. k. I. Egy szavazat a nyelvújítás ügyében. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 50 kr. — II. Podhorszky Lajos magyar-sinai nyelvhasznosítása. *Budenz József* r. tagtól. 10 kr. — III. Lessing (székfoglaló). *Zichy Antal* l. tagtól. 20 kr. — IV. Kapcsolat a magyar és szuomi irodalom között. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 10 kr. — Néhány ösműveltségi tárgy neve a magyarban. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 30 kr. — VI. Rankavis Kleon új-görög drámája. *Télffy Iván* l. tagtól. Ára 30 krajczár. — VII. A nevek uk és ük személyragairól. *Imre Sándor* l. tagtól. 20 kr. — VIII. Emlékbeszéd Székács József t. tag fölött. *Ballagi Mór* r. tagtól. 20 kr. — IX. A török-tatár nép primitív culturájában az égi testek. *Vambéry Ármintól*. 10 kr. — X. Bátori László és a Jordán-cy-codex bibliafordítása. (Székfoglaló.) *Volf György* től. 10 kr.

VIII. k. I. Corvin-codexek. *Dr. Abel Jenőtől*. 60 kr. — II. A mordvaiak pogány istenei s ünnepi szertartásai. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 50 kr. — III. Orosz-lapp utazásomból. *Dr. Genetz Arvidtől*. 20 kr. — IV. Tanulmány a japáni művészet-ről. *Gr. Zichy Ágostól*. 1 frt. — V. Emlékbeszéd Pázmándi Horvát Endre 1839-ben elhunyt r. t. fölött. A születése századik évfordulóján, Pázmádon rendezett ünnepélyen, az Akadémia megbízásából tartotta *Szász Károly* r. t. 10 kr. — VI. Ükkonpohár. A régi magyar jogi szokásnak egyik töredéke. *Hunfalvy Pál* r. tagtól. 20 kr. — VII. Az ugynevezett lány aspiraták phoneticus értékéről az ó-indben *Mayer Auréltól*. 60 kr. — VIII. Magyarországi humanisták és a dunai tudós társaság. *Dr. Abel Jenőtől*. 80 kr. — IX. Ujperzsa nyelvjárások. *Dr. Pozder Károlytól*. 50 kr. — X. Beregszászi Nagy Pál élete és munkái. Székfoglaló *Imre Sándortól*. 30 kr.

IX. k. I. Emlékbeszéd Schiefner Antal k. tag felett. *Budenz J.* r. tagtól. 10 kr. — II. A Boro-Budur Jáva szigetén. *Dr. gr. Zichy Ágost* l. tagtól. 40 kr. — III. Nyelvünk újabb fejlődése. *Ballagi Mór* r. tagtól. 20 kr. — IV. A hunnok és avarok nemzetisége. *Vambéry Armin* r. tagtól. 30 kr. — A Kún- vagy Petrarka-codex és a kúnok. *Hunfalvy Pál* r. tagtól. 30 kr. — VI. Emlékbeszéd Lewes Henrik György külső tag. felett. *Szász Károly* r. tagtól. 10 kr. — VII. Ós vallásunk főistenői. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 40 kr. — VIII. Schopenhauer aesthetikájá. *Dr. Ruzsicska Kálmántól*. 10 kr. — IX. Ós vallásunk kisebb isteni lényei és áldozat szertartásai. *Barna F.* l. tagtól. 30 kr. — X. Lessing mint philologus. *Dr. Kont Ignác* től. 30 kr. — XI. Magyar egyházi népének a XVIII. századból. Székfoglaló. *Bogisich Mihály* l. tagtól. 50 kr. — XII. Az analogia hatásáról, főleg a szóképzésben. *Simonyi Zsigmond* l. tagtól. 20 kr.

X. k. I. A jelentéstan alapvonalai. Az alakokban kifejezett jelentések. (Székfoglaló.) *Simonyi Zsigmond* l. tagtól. 30 kr. — II. Etzelburg és a magyar hünmunda. (Székfoglaló.) *Heinrich Gusztáv* l. tagtól. 20 kr. — III. A M. T. Akadémia és a szémi irodalmi társaság. *Hunfalvy Pál* r. tagtól. 20 kr. — IV. Értsük meg egymást. (A neologia és orthologia ügyében.) *Joannovics György* t. tagtól. 30 kr. — V. Baranyai Decsi János és Kis-Viczay Péter közmondásai. *Ballagi Mór* r. tagtól. 10 kr. — VI. Euripides tropusai összehasonlítva Aeschylus és Sophokles tropusaiival. Miveltégtörténeti szempontból. (Adalék a költészet összehasonlító tropikájához.) *Dr. Petz Vilmostól*. 60 kr. — Id. gróf Teleki László ismeretlen versei. *Szász Károlytól*. 10 kr. — VIII. Cationale et Passionale Hungaricum. *Bogisich Mihálytól*. 30 kr. — IX. Az erdélyi hírlapirodalom története 1848-ig. *Jakab Elek* től. 50 kr. — X. Emlékbeszéd Klein Lipót Gyula kiiltag felett. *Dr. Heinrich Gusztáv* től. 40 kr. — XI. Újabb adalékok a magyar zene történelméhez. *Bartalus Istvántól*. 40 kr. — XII. A magyar romanticismus. *Bánóczy Józseftől*. 10 kr. — XIII. Újabb adalék a magyar zene történelméhez. *Bartalus Istvántól*. 40 kr.

XI. k. I. Ugor vagy török-tatár eredetű-e a magyar nemzet? *Hunfalvy Pál* r. tagtól. 20 kr. — II. Ujgörög irodalmi termékek. *Dr. Télffy Iván* l. tagtól. 40 kr. — III. Középkori görög verses regények. *Dr. Télffy Iván* l. tagtól. 30 kr. — IV. Idegen szók a görögben és latinban. *Dr. Pozder Károlytól*. 50 kr. — V. A csuva-

sokról. *Vámbéry Armin* r. tagtól 30 kr. — VI. A számlálás módjai és az év hónapjai. *Hunfalvy Pál* r. tagtól 20 kr. — VII. Telegdi Miklós mester magyar katechismusa 1562-ik évből. *Majláth Béla* l. tagtól 10 kr. — VIII. Káldi György nyelve. *Dr. Kiss Ignác*tól. 50 kr. — IX. A muhamedán jogtudomány eredetéről. *Goldziher Ignác* l. tagtól 10 kr. — X. *Vámbéry Armin* «A magyarok eredete című műve néhány főbb állításának bírálata. *Barna Ferdinánd* l. tagtól 60 kr. — XI. A nyelvejlődés történelmi folytonossága és a nyelvőr. *Ballagi Mór* r. tagtól. 20 kr. — XII. A magyarok eredete és a finn-ugor nyelvészet. I. Válaszom Hunfalvy Pál bírálati megjegyzéseire. *Vámbéry Armin* r. tagtól. 30 kr.

XII. k. I. Seneca tragédiái. *Dr. Kont Ignác*tól. 60 kr. — II. Szombatos codexek. *Dr. Nagy Sándor*tól. 30 kr. — III. A reflexiv és valláserköles elem a költészetben s Longfellow. Székfoglaló. *Szász Béla* l. tagtól. 30 kr. — IV. A belviszonyragok használata a magyarban. *Kúnos Ignác* és *Munkácsi Bernáttól*. 50 kr. — V. A magyarok eredete és a finn-ugor nyelvészet II. *Vámbéry Armin* r. tagtól. 50 kr. — VI. Kiktől tanult a magyar írni, olvasni? *Volf György* l. tagtól. 50 kr. — VII. A kasztamuni-i török nyelvjárás. Irta *Thury József*. 50 kr. — VIII. Nyelvészeti mozgalmak a mai görögöknél. *Tel'fy Iván* l. tagtól. 20 kr. — IX. Boldogasszony, ösvallásunk istenasszonya. *Kálmány Lajostól*. 20 kr. — X. A mondat dualismusa. *Brassai Sámuel*tól. 60 kr. — XI. A kunok nyelvéről és nemzetiségéről. *Gr. Kun Géza* t. tagtól. 40 kr. — XII. Isota Nogarola. *Ábel Jenőtől*. 50 kr.

XIII. k. I. Kudrun, a monda és az eposz. *Heinrich G.* l. tagtól. 40 kr. — II. A votják nép multja és jelene. *Barna F.* l. tagtól. 30 kr. — III. Palesztina ismeretének haladása az utolsó három évtizedben. *Goldziher I.* l. tagtól. 40 kr. — IV. A homerosi Demeter-hymnusról. *Ábel Jenő* l. tagtól. 50 kr. — V. A votjakok pogány vallásáról. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 20 kr. — VI. A régi magyar nyelv szótára. *Szarvas Gábor* r. tagtól. 10 kr. — VII. Egy kis viszhang *Vámbéry Armin* ur válaszára. *Budenz J.* r. tagtól. 20 kr. — VIII. Ki volt Calepinus magyar tolmáca. *Szily Kálmán* r. tagtól. 10 kr. — IX. Szegedi Lénárt énekeskönyve. *Bogisich Mihály* l. tagtól. 50 kr. — X. Szórendi tanulmányok. I. rész. *Joannovic György*tól. 30 kr. — XI. A kisebb görög tragikusok tropusai. *Petz Vilmostól*. 10 kr. — XII. Heraclius. Rankavis Leon hellén drámája. *Tel'fy Ivántól* 30 kr.

XIV. k. I. Az ó- és középkori Terentius biographiák. *Ábel Jenőtől*. 40 kr. — II. Szórendi tanulmányok. II. rész. *Joannovic György*tól. 40 kr. — III. A mordva nép házassági szokásai. *Barna F.* l. tagtól. 30 kr. — IV. Jelentés ujhellén munkákról. *Tel'fy Iván* l. tagtól. 30 kr. — V. Mythologiai nyomon a magyar nép nyelvében és szokásaiban. *Kálmány Lajostól*. 10 kr. — VI. Etymologicum magnum Romaniae. *Putnoky Miklóstól*. 20 kr. — VII. A magyar szótók. *Simonyi Zsigmond*tól. 30 kr. — VIII. A nyelvújítás történetéhez. *Simonyi Zsigmond*tól. 20 kr. — IX. Szórend és accentus. *Brassai Sámuel* t. tagtól. 40 kr. — X. Három francia hellenista és a volapük. *Tel'fy Iván* l. tagtól. 20 kr. — XI. Euhemeri reliquæ. *Némethy Gézátlól*. 60 kr. — XII. Gáti István steganographiája, kapcsolatban a modern stenographiával. *Vikár Bélától*. 40 kr.

XV. k. I. Az iszlam vallásos mozgalmi az első négyszázadban. *Dr. Schreiner Martontól*. 30 kr. — II. André Chénier költészete. *Haraszi Gyulától*. 1 frt 50 kr. — III. Kombináló szóalkotás. *Simonyi Zsigmond*tól. 40 kr. — IV. Az aranyosszéki mohácsi nyelvemlékek. *Hunfalvy Páltól*. 15 kr. — V. Psychiatria és politika. *Zichy Antaltól*. 10 kr. — VI. Ujabb hellén munkák és a hellén nyelvtanítás. *Tel'fy Ivántól*. 60 kr. — VII. A magyar zene tudományos tárgyalása. *Ponori Theurewck Emiltől*. 20 kr. — VIII. A hangsúly a szláv nyelvekben. *Asbóth Oszkártól*. 80 kr. — IX. A nyelvújítás és az idegenszerűségek. *Simonyi Zsigmond*tól. 60 kr. — X. Kisfaludy Károly «Mohács»-a görögül. *Tel'fy Ivántól*. 40 kr. — XI. Tanulmányok az újabbkori persa irodalom történetéből. *Dr. Kégl Sándortól*. 1 frt 50 kr. — XII. Ujabb adatok a kún Petarca-Codexhez. *Gróf Kun Gézátlól*. 15 kr.

XVI. k. I. A besztercei szószedet. Latin-magyar nyelvemlék a XV. századból. *Findly Henrik*tól. 2 frt. — II. A pogány arabok költészetének hagyománya. (Székfoglaló.) *Goldziher Ignác*tól. 60 kr. — III. A szláv szók a magyar nyelvben. *Asbóth Oszkártól*. 45 kr. — IV. Paraspondylos Zotikos költeménye a várnai csatáról. *Pecz Vilmostól*. 30 kr. — V. Új-görög munkák ismertetése. *Tel'fy Ivántól*. 20 kr. — VI. Két új-görög nyelvtan magyarul és a mai görög verstan. *Tel'fy Ivántól*. 20 kr. — VII. A Murnelius-féle latin-magyar szójegyzék 1533-ból. *Szamota Istvántól*. 50 kr. — VIII. Guarinius és Janus Pannonius. *Hegedüs Istvántól*. 80 kr. — IX. Kisázsia török dialektusairól. (Székfoglaló.) *Dr. Kúnos Ignác*tól. 45 kr. — X. Diesének Jacobus Ant. Marcellusra. Irta Janus Pannonius. *Hegedüs Istvántól*. (Székfoglaló.)

XVII. k. 1. Egyiptologiai tanulmányok a chronologia köréből. *Dr. Mahler Édtől*. 15. kr. — 2. Naszreddin hodsa tréfái. *Kúnos Ignác*tól. 1 frt 50 kr.